

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Matej Rajk

Vojna ali oboroženi spopad: Slovenija 1991

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Matej Rajk

Mentor: doc. dr. Damijan Guštin

Vojna ali oboroženi spopad: Slovenija 1991

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

Vojna ali oboroženi spopad: Slovenija 1991

Diplomsko delo je polemološko-zgodovinska analiza poimenovanja oboroženih spopadov, ki so sledili razglasitvi samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije leta 1991. Slovenija je svojo samostojnost in neodvisnost dosegla tudi z oboroženim bojem, ki ga pri nas večinoma imenujemo vojna. Ključno vprašanje diplomskega dela je prav dilema, ali smemo oboroženo zavarovanje razglašene samostojnosti glede na mednarodne standarde imenovati vojna ali ne, odgovore nanj pa delo išče skozi analizo splošno sprejetih definicij vojne, sodobnih načinov razvrščanja oboroženih spopadov glede na njihovo intenzivnost ter skozi pregled poimenovanj konkretnih oboroženih spopadov leta 1991 v Sloveniji, ki so jih različni avtorji uporabili pri opisovanju osamosvojitvenih dogodkov. Prelomnost osamosvojitve in njen zgodovinski pomen za Slovenijo, še posebej pa padli v bojih za samostojnost, dajejo vprašanju poimenovanja oboroženih spopadov posebno pomembnost, hkrati pa narekujejo tudi občutljivost pri podajanju odgovora.

Ključne besede: vojna, oboroženi spopad, oboroženi boj, osamosvojitve

War or armed conflict: Slovenia 1991

The thesis is a polemological-historical analysis of the term used to name the armed conflicts that followed the declaration of independence of the Republic of Slovenia in 1991. Slovenia reached its independence through military battle as well and inside Slovenia, this battle is commonly referred to as war. The key hypothesis of the thesis is whether it is justified to name these battles war, according to the overall accepted definitions of war, contemporary methods of classifications of armed conflicts based on their intensity, and through the review of the terms used to describe the battles for the Slovenian independence by various authors. The historical importance of the declaration of independence, and especially the victims of the battles for independence, give the question of naming the conflict a special importance and imply a careful approach to answering it.

Key words: war, armed conflict, armed battle, independence

Kazalo

Seznam kratic	6
1 Uvod	8
2 Metodološko-hipotetični okvir	11
2.1 Opredelitev predmeta preučevanja	11
2.2 Cilj preučevanja	11
2.3 Uporabljena metodologija	11
2.4 Hipoteze	12
3 Opredelitev temeljnih pojmov	13
4 Izgradnja oboroženih sil Republike Slovenije in agresivna dejanja SFRJ/JLA	15
4.1 Slovenija in JLA	15
4.2 Teritorialna obramba	16
4.3 Razorožitev TO	19
4.4 Manevska struktura narodne zaščite - MSNZ	23
4.5 Zavzetje Republiškega štaba Teritorialne obrambe	27
4.6 Pekrski dogodki	28
4.7 Brionska deklaracija in odhod JLA iz Slovenije	29
5 Vojna ali oboroženi spopad?	31
5.1 Definicija vojne	31
5.1.1 Klasična definicija	32
5.1.2 Moderne definicije	33
5.2 Aplikacija definicije vojne na oborožene spopade ob slovenski osamosvojitvi	38
6 Zaključek in verifikacija hipotez	46
7 Literatura	48

Priloga A: Kronološki pregled dogodkov od prvih večstrankarskih demokratičnih volitev v Sloveniji do odhoda zadnjega vojaka JLA iz pristanišča v Kopru.....50

Seznam kratic

BiH – Bosna in Hercegovina

DEMOS – Demokratična opozicija Slovenije

ES – Evropska skupnost

FDV – Fakulteta za družbene vede

FSPN – Fakulteta za sociologijo, politične vede in novinarstvo

HIIK – Heidelberški institut za mednarodno raziskovanje konfliktov

IMDE – Mednarodna vojaška in obrambna enciklopedija

IS – Izvršni svet

KOS – Kontraobveščevalna služba

JLA – Jugoslovanska ljudska armada

MSNZ – Manevrska struktura narodne zaščite

OZN – Organizacija združenih narodov

PEM – Posebna enota milice

RS – Republika Slovenija

RŠTO – Republiški štab Teritorialne obrambe

SDV – Služba državne varnosti

SLO in DS – Splošna ljudska obramba in družbena samozaščita

SFRJ – Socialistična federativna republika Jugoslavija

SRS – Socialistična republika Slovenija

TO – Teritorialna obramba

TVS – Televizija Slovenije

VE – Vojna enciklopedija

VL – Vojni leksikon

VEM – Vojna enota milice

ZIS – Zvezni izvršni svet

ZKJ – Zveza komunistov Jugoslavije

ZSLO – Zvezni svet za ljudsko obrambo

1 Uvod

Na posvetu Demosa v začetku februarja 1991 na Bledu je dr. Jože Pučnik opozoril, da “naš program ni več iskati pot, kako bi v Jugoslaviji ostali skupaj. V ospredju je le še zahteva, da se pogovorimo, kako bi na miren in čim bolj demokratičen način ob čim manjši gospodarski škodi lahko odšli vsak svojo pot”. (Krajnc 2007, 16)

Prelomni dogodki ob osamosvajanju Republike Slovenije gotovo spadajo v poglavje zgodovine, kjer imajo mesto le najpomembnejši in sploh tisti dogodki, ki so najbolj zaznamovali naš narod in “tisočletne sanje” o samostojni Sloveniji. Po mojem osebnem mnenju o poteku osamosvajanja in spopadih, v katerih smo to osamosvojitve zavarovali, naše generacije ne vedo dovolj. Zakaj je tako se v svojem delu ne sprašujem, to je zgolj splošna opazka, ki jo povzemam po svojih izkušnjah iz pogovorov z vrstniki, je pa s tem povezana izbira teme mojega diplomskega dela. Ta se osamosvojitvenih dejanj sicer loteva s polemološko-zgodovinsko analizo tega, ali lahko oborožene spopade za zavarovanje razglašene samostojnosti Republike Slovenije leta 1991 glede na mednarodne standarde na področju določanja intenzivnosti oboroženih spopadov upravičeno imenujemo vojna. Pri tem je zajeto tudi dogajanje, ki kakorkoli vključuje oborožene formacije na našem ozemlju, torej JLA, TO, MSNZ in (takrat še) milico, saj prav premiki v delovanju teh organizacij najbolj radikalno zaznamujejo sicer zelo prefinjeno izpeljano osamosvojitve.

Leto 1990 se je začelo z razpadom ZKJ, katere slovenski del se je izločil iz vsejugoslovanskega, stopil na pot prenove ter pristal na zavesten prestop v pluralno strukturiran politični prostor, v katerem se je namenil na prvih demokratičnih volitvah preveriti in izmeriti svojo legitimiteto. Bolj pomenljive so bile prve slovenske demokratične volitve spomladi istega leta in njihov izid, ki je brez opaznejšega pretresa utiril večstrankarsko demokracijo v Sloveniji. Demokratičnemu razvoju je bila s tem utrta pot in navzven se je zdelo, da so se razmere stabilizirale in normalizirale. Vendar je situacija ostajala labilna, saj so vzporedno delovale sile beograjskega centralizma, ki so sicer izgubile partijske vzvode nadzora in nadvlade, skušale so ohraniti in okrepiti vojaške, hkrati pa so izkoriščale tudi gospodarske pritiske. Vse to se je manifestiralo

zlasti v podtalnem delovanju vojaških obveščevalnih služb in v poskusih odtujitve nadzora slovenskih oblasti nad tedanjo slovensko avtohtono oboroženo silo – Teritorialno obrambo. Najprej s poskusom odvzema orožja, ki je sovpadal z dnevi, ko je spomladi Demosova vlada prevzemala oblast, in nato jeseni s poskusom njene polne podreditve poveljstvu JLA, kar je privedlo do velikega vznemirjenja med ljudmi. (Šuklje 2002, 140)

Slovenska oborožena sila se je oblikovala postopno, vzporedno s političnim osamosvajanjem Republike Slovenije. Pomembni mejniki v tem procesu so bili: sprejetje ustavnih amandmajev l. 1988; približno 70-odstotna razorožitev TO Slovenije v maju 1990; oblikovanje večstrankarske Demosove vlade v maju 1990; boj z jugoslovanskim vojaškim vrhom za nadzor nad TO; ustanovitev Manevrne strukture Narodne zaščite in njenega podtalnega poveljstva poleti 1990; prevzem nadzora nad TO, evidenc vojaških obveznikov in mobilizacijskih opravil konec septembra 1990; ustavitev služenja vojaškega roka zunaj Slovenije in uvedba samostojnega vojaškega usposabljanja; oboroženi spopadi ter uspeh slovenske policije in TO po posegu JLA v obdobju junij–julij 1991. (Bebler 2005, 50)

Skupščina SFRJ je konec januarja 1991 podprla prizadevanja Zveznega izvršnega sveta za mirno reševanje ustavne krize v Jugoslaviji in takojšen umik vojske iz političnega življenja. Takratni delegati so izrazili zaskrbljenost nad vsesplošnim oboroževanjem in stopnjevanjem bojne pripravljenosti JLA, ker to povečuje nevarnost za izredne razmere in reševanje sporov z državljansko vojno. Od predsedstva SFRJ so zahtevali, da poveljuje vojski tako, da ne bo več prihajalo do novih pritiskov in groženj in preklic vseh tajnin predpisov, ki urejajo delovanje varnostnih organov JLA. Zahtevali so tudi moratorij na služenje vojaškega roka in prepoved premeščanja slovenskih vojakov zunaj Slovenije ter postopek za ugotavljanje odgovornosti zveznega sekretarja za ljudsko obrambo Veljka Kadijevića oziroma njegovo takojšnjo razrešitev. (Krajnc 2007, 9-10)

Svojo grožnjo slovenskemu separatizmu in meščanskemu liberalizmu je armadni vrh delno izpeljal v maju 1990 z odvzemom dostopa do približno 70 odstotkov orožja slovenske TO. Zelo resna nevarnost vojaškega udara in uvedbe delno prikrite vojaške diktature prek nove komunistične stranke “Zveza komunistov - Gibanje za Jugoslavijo” pa se ni nikoli udejanila. Sredi maja 1991 je jugoslovanski vojaški dejavnik odkrito in javno zagrozil z orožjem slovenski TO, republiškemu vodstvu in večini Slovencev, ki so podpirali samostojnost Republike

Slovenije. Dogodki v Pekrah so tako postali uvod v najbolj dramatično poglavje slovenske osamosvojitve, ki je neposredno sledilo svečani razglasitvi samostojnosti 25. junija 1991. Dejanski namen oboroženega posega JLA in drugih zveznih organov na našem ozemlju pa je bila zadušitev samostojnosti Republike Slovenije s posrednimi političnimi, psihološkimi in gospodarskimi posledicami. Jugoslovanski vojaški vrh je očitno pričakoval paniko in množično bežanje Slovencev čez mejo po prvih premikih tankov in oklepnih vozil JLA. Pri tem pričakovanju se je grdo uštel. (Bebler 2005, 52-53)

2 Metodološko-hipotetični okvir

2.1 Opredelitev predmeta preučevanja

V diplomskem delu z naslovom *Vojna ali oboroženi spopad: Slovenija 1991* bom preučil obdobje slovenskega osamosvojitvenega prizadevanja v letih 1990-1991, in to predvsem z vidika oboroženih sil in njihove uporabe na obeh straneh, tako slovenski kot jugoslovanski. Dogodki, ki nas zanimajo, so predvsem oblike agresije, ki bi jih lahko zaznali pred dejanskim napadom enot JLA 27. junija 1991 ter po prenehanju spopadov in sprejetju t.i. Brionske deklaracije 7. julija 1991, ter ali lahko to dogajanje štejemo v sklop vojaškega zavarovanja interesov novonastale Republike Slovenije.

2.2 Cilj preučevanja

Cilj preučevanja je skušati razumeti, ali je mogoče vojaško zavarovanje samostojnosti Republike Slovenije, ki se je zgodilo v oboroženih spopadih med JLA in oboroženimi silami RS junija in julija 1991, glede na mednarodne kriterije za določanje vrste in intenzivnosti oboroženih spopadov imenovati vojna. Poleg tega je cilj tudi ugotoviti, ali je trajanje oboroženih spopadov v resnici omejeno le na nespornih deset dni po razglasitvi samostojnosti ali je to morda moč razširiti tudi v čas pred in po tem.

2.3 Uporabljena metodologija

Pri izdelavi diplomskega dela sem uporabil več raziskovalnih metod, ki jih lahko razvrstimo v štiri kategorije:

- metoda zbiranja virov, ki je podlaga za nadaljno analizo in obravnavo,

- metoda analize in interpretacije primarnih virov, ki so se pojavljali predvsem kot priloge sekundarnim strokovnih besedilom,
- metoda analize in interpretacije sekundarnih virov, ki predstavlja obravnavo strokovnih besedil,
- deskriptivna metoda, ki je uporabljena predvsem pri pojasnjevanju temeljnih pojmov.

2.4 Hipoteze

Hipoteza 1: Agresijo JLA na Slovenijo moremo imenovati vojna

Hipoteza 2: Popularna oznaka konflikta kot “desetdnevna vojna” je preveč splošna glede na razvoj konflikta skozi različne faze.

3 Opredelitev temeljnih pojmov

Vojna

Vojna je kompleksen, intenziven in masiven spopad med državami, vojaško-političnimi zvezami ali različnimi družbenimi silami znotraj države, v katerem se množično in organizirano uporablja nasilje in vodi oborožen boj za doseg določenih političnih, ekonomskih in vojaških ciljev razredov, držav ali narodov. Osnova vojne je oboroženi boj, vendar vojna ni omejena le nanj, temveč vključuje tudi druge oblike boja (politični, ekonomski, psihološki, moralni), zaradi česar gre za totalen spopad. Vojna je v svojem bistvu nadaljevanje politike (z nasilnimi sredstvi) in pomeni najbolj grobo obliko političnega boja. (VL 1981, 508)

Oboroženi spopad

Oboroženi napad na neko državo ali napoved vojne tej državi, usmerjen proti njeni teritorialni celovitosti in politični neodvisnosti. Od oboroženega spopada se razlikuje obmejni incident, izvršen v času miru, ki se ob upoštevanju načina izvedbe in moči uporabljenih sil, ne šteje za oborožen napad. Vojno pravo se danes uporablja v vsakem oboroženem spopadu mednarodnega značaja, ne glede na to ali ta ima vse vsebine vojne. Vse novejšje konvencije o vojnem pravu zamenjujejo v prejšnjem obdobju uporabljan naziv "vojna" z nazivom "oboroženi spopad". (VL 1981, 372)

Oboroženi boj

Glavna vsebina in oblika vojne. V širšem smislu je to uporaba orožja v boju med ljudmi, skupinami, organizacijami, državami in drugimi, kadar ena stran želi podrediti drugo svoji volji s fizičnim uničenjem ali prisilo z uporabo oboroženega nasilja. Eden glavnih namenov oboroženega boja je uničenje žive sile in materialnih sredstev nasprotnika. Oboroženi boj je družben zgodovinski pojav, potrjen nenehnemu spreminjanju. (VL 1981, 372)

Teritorialna obramba

Teritorialna obramba je sistem vojaške in administrativno-upravne organizacije, namenjen zaščiti državnega teritorija pred delovanjem nasprotnika tako v miru kot vojni in izvrševanju drugih nalog z namenom obrambe. Teritorialna obramba SFRJ je bila najširša oblika množičnega organiziranja in usposabljanja za boj sposobnih državljanov za delovanje v oboroženem boju in organiziranem splošnem odporu proti morebitnemu napadalcu. Organizirana je bila v vseh družbeno-političnih skupnostih SFRJ, tako republikah kot pokrajinah in občinah, s tem pa je bil pokrit celoten teritorij SFRJ. (VL 1981, 621)

JLA – Jugoslovanska ljudska armada

JLA je bila skupna oborožena sila vseh narodov in narodnosti SFRJ in del skupnih oboroženih sil SFRJ. Skupaj s TO je ščitila neodvisnost, suverenost, teritorialno celovitost in ustavno določeno družbeno ureditev. Predstavljala je udarni del oboroženih sil SFRJ (VL 1981, 203) in je bila ena najmočnejših vojsk v Evropi.

MSNZ – Manevrska struktura narodne zaščite

MSNZ je bila odgovor na razorožitev slovenske TO s strani JLA in podlaga za razvoj oboroženih sil RS, ki je, ko je bilo to mogoče, prešla v okvir TO Slovenije in tako predstavljala organizacijo z osnovnim namenom oblikovanja in zavarovanja ukrepov nastajajoče slovenske države.

4 Izgradnja oboroženih sil Republike Slovenije in agresivna dejanja SFRJ/JLA

4.1 Slovenija in JLA

Po smrti Josipa Broza Tita je generalski vrh vedno bolj odkrito promoviral JLA kot zadnji temelj Jugoslavije, s tem pa so si skušali uveljaviti pravico do vmešavanja v politiko. Vodstvo vojske je bilo proti koncu osemdesetih prepričano, da je JLA dejansko zadnja spojka, ki Jugoslavijo še drži skupaj. General Kadijevič je tako oktobra 1989 pred partijskim aktivom dejal, da za jugoslovansko ljudsko armado obstaja samo ustava Jugoslavije (Meier 1996, 175), na seji Predsedstva SFRJ 3. 4. 1990 pa, da imajo oborožene sile Socialistične federativne republike Jugoslavije nalogo, da branijo ustavno ureditev države, in da so sposobne in pripravljene, da to nalogo opravijo. Prav tako je dejal, da oborožene sile ne smejo in ne bodo dovolile, da bi bile v izvrševanju svoje ustavne vloge na kakršenkoli način izigrane. (Drnovšek 1996, 167) Te izjave so v odzivih iz Slovenije označili za dvoumne, saj so tudi republiške ustave spadale v ustavni red Jugoslavije, ki bi ga vojska morala ščititi. (Meier 1996, 175)

V procesu razpadanja države je bila prva zaskrbljenost vojske zaradi propada socializma v Jugoslaviji. Ta skrb se je kazala že sredi osemdesetih, še bolj pa, ko sta se oblastni strukturi Slovenije in za njo še Hrvaške odločili, da politično presežeta obstoječi model enopartijskega sistema. Prvo resno posredovanje vojske v notranjem političnem konfliktu se je nakazovalo spomladi 1988. Potem ko je vodstvo Slovenije začelo opuščati dolžno upoštevanje opozoril iz centra, je bilo vodstvo vojske, ki je ocenjevalo dogajanja v Sloveniji kot nevarna za razvoj socializma oziroma stabilnost države, s polno načelno podporo zveznih političnih in državnih organov pripravljeno v Sloveniji izvesti ukrepe, ki bi pomenili mehko različico prevzema oblasti v republiki in vzpostavitev – ob odstranitvi iz družbe motečih elementov (in dela političnih funkcionarjev) – Jugoslaviji zvestega in od nje odvisnega vodstva. (Guštin 2002, 195)

Poleg krepitve centralizma v federaciji je torej vidno rasla vloga JLA. Ta si je dovolila neposredne posege v politično dogajanje in jih opravičevala s svojo vlogo varuha državne integritete in vladajočega sistema. Kljub temu je bil prednostni cilj armadnega vodstva ohranitev Jugoslavije, medtem ko je imel Miloševićev program predvsem srbski značaj. (Meier 1996, 96) V letih od 1985 do 1991 je JLA, predvsem v primerjavi z armadami vzhodnega bloka, veljala za spoštovanja vredno, dobro usposobljeno, opremljeno in pripravljeno ter učinkovito vodeno oboroženo silo. Njen namen je bil obramba pred potencialnim agresorjem, s tem poslanstvom pa je bila tudi legitimizirana tako pred državnim vodstvom kot pred prebivalstvom. Ko so se konec osemdesetih začeli odvijati premiki, ki so v končni fazi vodili v demokratičen prepoved in osamosvajanje jugoslovanskih republik, je jugoslovanski politični in vojaški vrh "svoji" vojski namenil drugačno vlogo, tako da se je iz varuha svobode in neodvisnosti prelevila v napadalca v lastni državi in zoper lastno ljudstvo. (Fekonja 2002, 67-74) Bolj ko se je zmanjševala legitimnost JLA, bolj se je vpletala v notranje politične zadeve, pri čemer je vse bolj prehajala mejo vojaških zadev in se vse bolj ukvarjala z neobrambnimi zadevami. (Jelušič 1997, 160) S slovenske perspektive se je zgodila ravno ta preobrazba v agresorja; tako tudi dejstvo, da se srbsko vodstvo poleti leta 1991 ni več zavzemalo za to, da bi Slovenija ostala v Jugoslaviji, ni pomagalo prepričati vodstva vojske, da se sprijazni z osamosvojitvijo, zato je tudi izvedlo Markovičev ukaz za zasedbo meja. (Meier 1996, 96)

4.2 Teritorialna obramba

Do pomembnega kakovostnega premika, ki je močno prispeval h kasnejši vojaški osamosvojitvi, je prišlo jeseni 1968. Pod vplivom zasedbe Češkoslovaške avgusta 1968 se je jugoslovansko državno-partijsko vodstvo odločilo za odpravo vojaškega monopola JLA in za ustanovitev drugega, decentraliziranega dela oboroženih sil SFRJ. Ta množični, a v primerjavi z JLA izrazito lažje in šibkeje oboroženi del, so poimenovali Teritorialna obramba. (Bebler 2005, 49) Ustanovitev Teritorialne obrambe je bil tudi poskus zadostitve željam jugoslovanskih republik, zlasti Slovenije in Hrvaške, po vrnitvi vsaj delno samostojne vojaške organizacije. (Mikulič 2005, 31) Z ustavnimi amandmaji leta 1971 leta je bila Teritorialna obramba izločena iz JLA. (Mikulič 2005, 31) Po letu 1974, ko je bila sprejeta nova zvezna ustava, je bila omogočena krepitev samostojnosti Slovenije tudi na vojaškem in varnostnem področju (Bebler 2005, 49), po tem letu

in še posebej po Titovi smrti leta 1980 pa je JLA vse bolj sumničavo spremljala razvoj slovenske TO. (Mikulič 2005, 31) JLA ne samo da ni priznala enakovrednosti TO, njen vrh si je močno prizadeval, da bi bile enote TO podrejene JLA. Tako je bil npr. republiški poveljnik TO vedno aktivna vojaška oseba iz vrst oficirskega zbora JLA. (Jelušič 1997, 157)

Marsikdo v jugoslovanskem vojaškem vrhu si je kasneje prizadeval, da bi odpravil teritorialne obrambe republik in pokrajin ali jih prelevil v navadno rezervo JLA. Dejstvo, da se je TO Slovenije več kot dve desetletji načrtno pripravljala tudi za samostojno dejstvovanje v primeru vojne, je odigralo pomembno vlogo v kasnejših osamosvojitvenih prizadevanjih Slovenije. Stalna sestava njene TO skupaj z rezervnimi častniki, podčastniki in navadnimi vojaki, slovensko policijo, slovenskimi civilnimi obramboslovci ter bivšimi profesionalnimi častniki JLA je tvorila jedro oboroženih sil samostojne Slovenije. (Bebler 2005, 49)

Jugoslovanski vojaški vrh nikoli ni zares priznal TO kot enakovrednega dejavnika oboroženega boja. Teritorialna obramba je bila oborožena z zastarelim orožjem, ki ji ga je iz svoje bojne formacije prepustila JLA, od posameznih republik in njihove ekonomske moči pa je bilo odvisno, kako bodo dodatno opremile svojo Teritorialno obrambo. Vendar pa republike niso smele uvažati orožja iz tujine ali celo kupovati s prostega trga. Monopol nad uvozom in izvozom orožja so imele ustanove Zveznega ministrstva za obrambo. (Jelušič 1997, 157)

V Teritorialno obrambo so bili razporejeni vojaški obvezniki, ki niso več ustrezali potrebam gibljivosti JLA, kar pomeni starejši in zdravstveno manj primerni. Glede na ureditev bi se lahko zgodilo, da bi poveljnik Teritorialne obrambe poveljeval nižjim enotam JLA, na samem vrhu vojaške oligarhije pa se to ne bi moglo zgoditi. Republike so imele samo republiške poveljnike TO, na zvezni ravni so bili podrejeni zveznemu predsedstvu kot vrhovnemu poveljniku, toda zvezno predsedstvo je z nekaterimi predpisi določene funkcije preneslo na zveznega ministra za obrambo, ta pa je bil vedno aktivni general JLA. (Jelušič 1997, 157)

Odnos med slovensko oblastjo in JLA se je zaostroval tudi zaradi vprašanja nabornikov. Slovenski delegati so 29. maja 1990 v zveznem zboru skupščine SFRJ vložili zahtevo za spremembo zakona o vojaški obveznosti, ki bi omogočila, da bi obvezniki vojaški rok praviloma služili v svoji republici. Slovenska skupščina je na seji 18. in 19. julija od predsedstva SFRJ zahtevala, naj zagotovi spremembo meril za napotitev nabornikov, tako da bi septembrska

generacija služila večinoma v 5. vojaškem območju. Čez poletje in v zgodnji jeseni tistega leta so s premierjem Markovičem in armadnimi predstavniki potekala pogajanja o tem, kolikšen odstotek slovenskih nabornikov za vsakokratno generacijo naj bi ostal v Sloveniji. Slovenskim predstavnikom je za oktobrsko generacijo uspelo doseči 20 odstotkov, o načelni rešitvi problema pa se vojska ni bila pripravljena pogovarjati. Po sklepu slovenske skupščine je na služenje odšlo le toliko nabornikov, kolikor je bilo določenih mest za 5. vojaško območje, to je okrog 70 odstotkov, kar je izzvalo revolt armade (čeprav je bilo novačenje v drugih republikah še bistveno slabše, v Srbiji marca npr. le 40 odstotkov). ZSLO je Slovenijo zaradi sklepov o nabornikih ter sprejetja vrste zakonov, ki so okrepili samostojno TO, obtožil protiustavnega ravnanja in kršenja enotnosti oboroženih sil, ni pa reagiral na prav tedaj sprejeto srbsko ustavo, po kateri je bil predsednik Srbije vrhovni poveljnik vseh oboroženih sil, in sicer tako v miru kot v vojni. (Repe 2002, 245)

Ustavni amandmaji, ki jih je marca 1990 sprejela Socialistična skupščina Slovenije, so med drugim prinesli odločitev, da Slovenija svojih nabornikov ne bo več pošiljala na Kosovo, s tem pa se je začelo prevzemanje nadzora nad Teritorialno obrambo v Sloveniji.

Povečevanje pristojnosti, ki so se nanašale na obrambni sistem, se je nadaljevalo 17. julija 1990, ko je Slovenija s sklepom republiškega predsedstva skoraj v celoti prevzela TO v svoje roke. Odstavila je formalno še vedno poveljujočega, zvezni vojski zvestega generala Hočevarja in imenovala rezervnega majorja Janeza Slaparja za novega, odslej le Sloveniji odgovornega poveljnika TO. (Meier 1996, 226)

Slovenski pristojni organi so postopno zmanjševali in omejevali rekrutni kontingent iz Slovenije v JLA. Slovenska skupščina je avgusta leta 1990 sprejela amandmaje k ustavnemu zakonu, s katerim je prenehala veljati vojaška obveznost v JLA. Prišlo je do sprememb zveznih predpisov, s katerim so se rekrutacijska opravila s federacije prenesla v pristojnost novo ustanovljenih vojaško-teritorialnih poveljstev. Kot zadnji rok je bil za to določen 30. maj 1991. (Kolšek 2001, 49) Do tedaj je le manjši del slovenskih nabornikov služil vojaški rok v Sloveniji, to pa je želela Slovenija spremeniti. Avgusta 1990 so tako pozive vročili le nabornikom, ki so odhajali na 5. vojaško območje. (Drnovšek 1996, 206) 28. septembra 1990 je slovenska skupščina sprejela in razglasila ustavni dopolnili 96 in 97 k ustavi Republike Slovenije. S tem dejanjem je bila pristojnost nad TO v miru in v primeru izrednih razmer prenesena na republiško predsedstvo.

(Janša 1992, 73) Z novimi ustavnimi spremembami je postala TO dokončno oborožena sila Republike Slovenije. (Meier 1996, 226) 25. novembra 1990 so poveljnike Teritorialne obrambe seznanili z vsebino ultimata 5. vojaškega območja v Zagrebu, ki je zahteval ponovno predajo orožja TO in tudi evidenc slovenskih nabornikov, grozili so tudi z vdorom in prisilnim odvzemom evidenc. Takoj po tem je stekla akcija za zavarovanje tako evidenc kot orožja, ta pa je vključevala premeščanje orožja, predvsem pa pripravo enot za zavarovanje upravnih organov TO. Ob izteku ultimata 10. decembra 1990 pa JLA ni uresničila svojih napovedi in groženj. (Krajnc 2000, 109-111)

4.3 Razorožitev TO

Vrh JLA je pogosto svaril pred republiški vojskami, češ da se lahko razvijejo iz TO, in čeravno so inšpekcije iz zveznega obrambnega ministrstva priznavale slovenski TO dokaj dobro bojno usposobljenost, to v resnici ni bila pohvala, temveč svarilo vojaškemu vrhu, da je treba Teritorialni obrambi Slovenije odvzeti samostojnost vodenja vojaških priprav. (Jelušič 1997, 160)

Predsedstvo SFRJ je na pobudo zveznega sekretariata za ljudsko obrambo razpravljalo o varnostnih razmerah v Jugoslaviji in ugotovilo, da v več delih države iz drugih držav skrivaj uvažajo orožje ter ga delijo občanom po narodni in politični pripadnosti. Menili so, da v okviru posameznih političnih strank nastajajo ilegalne polvojaške strukture, ki s svojim delovanjem in načrtovano teroristično dejavnostjo pomenijo neposredno nevarnost za varnost občanov, suverenost in celovitost države. Zato je bil sprejet ukaz, "da se morajo v roku desetih dni razorožiti vsi oboroženi odredi, ki niso v sestavi JLA oziroma organov za notranje zadeve in katerih organizacija ni urejena v skladu z zveznimi predpisi". Po tem ukazu bi morale vse osebe, ki imajo orožje, strelivo in druga borbena sredstva, ta vrniti najbližji enoti JLA, sicer bi se morale zagovarjati pred sodiščem. Na tej seji so razpravljali tudi o osnutku zakona o depolitizaciji vojske in na zahtevo dr. Janeza Drnovška o pobudi Slovenije, ki je že pred meseci naslovila pismo z zahtevo, naj se spremeni odločitev, da 5. armadno območje v Zagrebu prevzame poveljstvo nad TO Slovenije. (Krajnc 2007, 8-9)

Ukaz o oddaji orožja je bil napisan tako na splošno, da si ga je bilo mogoče različno razlagati. Republiški sekretariat za ljudsko obrambo je takoj izdal naslednje sporočilo za javnost:

“Teritorialna obramba Republike Slovenije je organizirana v skladu z zveznimi in republiški predpisi, zato se ukaz predsedstva SFRJ v nobenem delu ne more nanašati na štabe, enote, zavode in posamezne pripadnike TO. Organi RS so sposobni in odločeni zagotoviti zaščito vseh prebivalcev naše republike, zato dodatna zaščita JLA ni potrebna.” (Krajnc 2007, 9)

Konec aprila je bila v Beogradu seja Vojnega sveta, na kateri so sprejeli podlago za razorožitev TO in razložili visokim vojaškim starešinam kontrarevolucionarni in protijugoslovanski značaj političnih sprememb v Sloveniji in na Hrvaškem. Akcijo pobiranja orožja teritorialni obrambi je JLA prvič izvedla na Kosovu v začetku osemdesetih let. Za Slovenijo, Hrvaško in BiH pa je bil pripravljen podoben načrt. (Janša 1992, 48) V tem smislu je v zveznih vojaških krogih deloma tajno nastajala revizija doktrine splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite, ki so jo povzeli v tajnem dokumentu z naslovom Doktrina Teritorialne odbrane Oružanih snaga v prvi polovici 1990. Podlaga za tovrstno delovanje je temeljila na ugotovitvah armadnih teoretikov, ki so v svojih strokovnih publikacijah že nekaj časa objavljali razmišljanja o nujnosti dograditve in redefinicije TO, saj je bilo vse manj možnosti za agresijo z radikalnim ciljem (tj. zasedbo Jugoslovanskega ozemlja). (Jelušič 1997, 160) Ta dokument je predvideval tudi reorganizacijo poveljevanja TO, ki bi po novem spadala pod organ, ki bi nadomestil Generalštab JLA, z imenom Generalštab Oboroženih sil in TO. To bi avtomatično pomenilo enotno vodstvo pod načelnikom Generalštaba, ki ga je seveda vodil aktivni general JLA, za področje TO pa je bil predviden samo še namestnik načelnika Generalštaba. S tem bi bila torej TO posredno postavljena pod poveljstvo JLA. Nekatere smernice v dokumentu so tudi že nakazovale, da mora priti TO pod enotno poveljstvo zato, ker bo uporabljena za notranje policijske namene. (Jelušič 1997, 160)

Novemu doktrinarnemu dokumentu so sledile praktične poteze, najprej prenos rekrutnih obveznosti na vojaško-teritorialne organe in končno razorožitev TO v času večstrankarskih volitev v Sloveniji in na Hrvaškem. Razorožitev je bila potrebna samo tam, kjer je bilo orožje TO v posebnih skladiščih TO, od koder naj bi ga JLA prepeljala v svoja, bolj zavarovana skladišča. (Jelušič 1997, 160)

Armadni vrh je s sklepi predsedstva dobil formalno možnost za svoje akcije in je 17. maja začel izvajati ukaz, ki ga je izdal načelnik generalštaba, da se v Sloveniji in na Hrvaškem vzame orožje iz skladišč TO in se ga prenese v vojaška. “Sprejemamo ukrepe, da se Sloveniji in Hrvaški vzame orožje iz civilnih skladišč TO in preseli v vojaška skladišča. Ne bomo dovolili, da orožje

zlorabijo v možnih spopadih ali za nasilno odcepitev. Praktično smo jih razorožili. Formalno je to storil načelnik generalštaba, toda dejansko po našem nalogu. Slovenci in Hrvati so ostro reagirali, vendar ne morejo nič,” je akcijo 17. maja v svojem dnevniku opisal Jović. Ukaz, ki ga je izdal general Blagoje Adžič, je temeljil na oceni, da so inšpekcijski pregledi pokazali, da je orožje slabo zavarovano in ga je zato treba premestiti v skladišča JLA. (Repe 2002, 241)

Že med zasedanjem skupščine 17. maja 1990, na katerem se je volilo novo slovensko vlado, so župani nekaterih občin začeli sporočati, da vojska odvaža orožje teritorialne obrambe iz občinskih skladišč v neznan. Takratni poveljnik republiškega štaba TO general Ivan Hočevar, ki je bil tudi po zvezni zakonodaji glede vodenja TO podrejen predsedstvu republike, po zagotovitvi predsednika predsedstva Milana Kučana ni obvestil tega organa o odvzemanju orožja TO. (Janša 1992, 47) Vojska je ob sodelovanju srbskega vodstva pripravila načrt za imobilizacijo TO z odvzemom orožja, svoj namen pa utemeljila s pojasnilom, da bodo orožje in oprema TO, ki so se hranili v skladiščih izven vojašnic JLA, tako primerneje zavarovani, predvsem pred krajo. (Drnovšek 1996, 197)

Dejansko je šlo za odvzem orožja TO, ker se je armadni vrh sam pripravljajal na nadaljnji razvoj dogodkov. Armada z novoizvoljenimi vodstvi v Sloveniji in na Hrvaškem ni mogla računati, zato je pripravila odvzem orožja, da se v primeru oboroženega spopada Slovenija in Hrvaška ne bi mogli braniti. (Drnovšek 1996, 38) General Hočevar povelja o predaji orožja ni želel pokazati slovenskemu predsedstvu s pojasnilom, da je povelje strogo tajno. S tistim trenutkom je predsedstvo sklenilo, da se ne sme oddajati nobenega orožja več. (Meier 1996, 214) Predsedstvo RS je 19. maja 1990 popoldne poslalo v občine zaupno brzojavko, s katero je ustavilo oddajo orožja. TO je obdržala večino orožja 12 občinskih štabov TO in del orožja ter streliva 30. razvojne skupine TO oziroma zaščitne brigade. V vojaških skladiščih oziroma za nas (vlado RS, op. p.) nedostopno pa je ostalo (del skladišč je bil že prej za ograjami vojašnic, prav tako je bilo v posebnih skladiščih pod nadzorom JLA skoraj vse strelivo za težje orožje in minskoeksplozivna sredstva) več kot 70 odstotkov formacijske ter dodatne oborožitve in opreme slovenske teritorialne obrambe. (Janša 1992, 48) Predsedstvu so sicer kasneje očitali zapoznelo reakcijo, kritike so letele tudi na SDV, da na akcijo armade ni pravočasno opozorila, vendar je tudi Janša kot najostrejši kritik kasneje zapisal, da se je predsedstvo z ukazom o ustavitvi (s katerim je legaliziralo ravnanje tistih poveljnikov, ki so se odvzemu uprli) “uveljavilo kot dejanski poveljnik

slovenskih oboroženih sil”. Zaradi tedanjih razmer v federaciji je bilo zlasti pomembno, da je slovensko vodstvo podvomilo o zakonitosti ukaza in armadni vrh prisililo, da svoje ukrepe opravičuje pred zveznim predsednikom in pred javnostjo. (Repe 2002, 242)

Lahko bi rekli, da je bila razorožitev TO prvi javni dokaz, da se JLA resno pripravlja na izvedbo notranje policijske vloge, kakršne se je sredi leta 1991 zares lotila. Po drugi strani pa je bila v tem skrita potreba po fizični izločitvi vseh kompetitivnih političnih sil. Te bi imele oblastno avtoriteto samo v primeru, če bi posedovale sredstva za izvajanje kolektivnega oboroženega nasilja. (Jelušič 1997, 160) V vojašnicah so preklicali vse dopuste, izboljšali obroke hrane in začeli premeščati sredstva in opremo, pri tem pa so motili nočni mir okoliških prebivalcev. Poudarek inšpekcije je bil na pripravljenosti obmejnih enot na območju Dravograda, Maribora in Murske Sobotе, preverjali so konzervacijo bojnih sredstev in motornih vozil v skladiščih in tehničnih delavnicah ter izvedli preverjanje postopkov ravnanja s pošto, predvsem s strogo zaupnimi dokumenti. (Krajnc 2007, 15)

Delna razorožitev je imela še eno pomembno posledico. Jugoslovanski narodi so se namreč začeli počasi samostojno oboroževati. V resnici sta Slovenija in Hrvaška jeseni 1990 začeli kupovati orožje v tujini, najprej večinoma prek Madžarske, dokler premier Antall tega ni prepovedal. Vojska je Transporte lahko opazovala, predvsem na Hrvaškem, saj so, drugače kot v Sloveniji, oblasti vojaški obveščevalni službi KOS pustile znaten manevrski prostor. Jugoslovansko obrambno ministrstvo je tako decembra 1990 poslalo predsedstvu države poročilo o domnevnem nedovoljenem nastajanju oboroženih formacij, pri tem pa so bile mišljene predvsem slovenska TO in dodatne hrvaške policijske enote, ne pa srbske paravojaške enote na območju Hrvaške. (Meier 1996, 228) Poseben problem so bile dobave orožja iz tujine posameznim republikam, ki so v prvi polovici leta 1991 postale tako rekoč del “normalnega” življenja. Vlada je trdila, da ne more ukrepati, ker ji vojska ni dajala potrebnih informacij, vojska pa je na drugi strani odgovarjala, da je carinska kontrola stvar zvezne vlade. Poleg tega se je tudi vojska v sumljivih okoliščinah preskrbovala z orožjem. (Meier 1996, 240)

4.4 Manevrska struktura narodne zaščite - MSNZ

Slovenci smo po “smrti” prejšnje skupne države SFRJ podedovali tudi sistem Splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite vključno s slovensko Teritorialno obrambo. Na institucionalni in vsebinski ravni smo se na osamosvojitve, ne da bi to vedeli, pripravljali že vse od leta 1968, ko smo s slovensko zagnanostjo, natančnostjo in strokovnostjo kar dve desetletji oblikovali, usposabljali in gradili TO in Narodno zaščito kot slovensko posebnost ter vse to uzakonili v Ustavi Republike Slovenije in Zakonu o SLO in DS. (Fekonja 2002, 67)

Slovenska politična in civilna javnost se je burno odzvala na odvzem orožja Teritorialni obrambi. Po časopisnih anketah je več kot 90 odstotkov državljanov Slovenije obsodilo Hočevarjevo ravnanje. Občinske skupščine, društva in posamezniki so pošiljali proteste republiškim organom. Dejanje JLA in generala Hočevarja so obsodili in ugotovili, da je povezano z nastopom Borisava Jovića na čelo zveznega predsedstva, tudi krščanski demokrati. Zveza borcev, ki se je na skupščini 22. maja 1990 prelevila v nestrankarsko organizacijo, pa se je odločno opredelila zoper poseg JLA rekoč, da so tokrat Slovence v Jugoslaviji že tretjič razorožili. (Janša 1992, 50)

Raziskovalni center pri katedri za obramboslovje FSPN, zdaj FDV, je predstavil rezultate raziskave javnega mnenja o nacionalni varnosti v Sloveniji. Raziskava je pokazala, da čeprav Slovencem veliko pomenijo nekatere temeljne vrednote, in sicer mir, človekove pravice, okolje ipd., vendarle ob vrednoti varnost vendarle priznavajo tudi vojaški vidik. Rezultati so pokazali, da v tem času ni bilo jasne meje med demilitarizacijo in ustanovitvijo lastne slovenske vojske, saj bi se takrat skoraj 40 odstotkov anketirancev odločilo za ustanovitev vojske Republike Slovenije. Na vprašanje, ali so za demilitarizacijo, je več kot 38 odstotkov vprašanih odgovorilo pritrdilno, kar se kaže tudi pri odnosu do JLA, saj se je kar 53,5 odstotka vprašanih opredelilo za razpustitev Jugoslovanske armade. (Krajnc 2007, 17)

Izkušnja z odvzemom orožja je imela za posledico, da je Janša začel iskati formulo za “vmesni čas”, torej za obdobje, ko je še obstajala stara struktura TO in ni bilo pravne podlage za ustanovitev “čiste” slovenske oborožene formacije, kakršno naj bi dobila Slovenija v morebitni konfederalni ureditvi Jugoslavije. Rešitev je našel v Narodni zaščiti, posebnosti slovenskega obrambnega sistema, ki pa tedaj ni imela večje teže. Narodna zaščita je bila sestavljena predvsem

iz starejših kadrov, njena precej nedorečena naloga v vojnem času naj bi bila varovanje posameznih objektov ter skrb za red in mir v zaledju bojišč. Imela pa je močno tradicijo: med drugo svetovno vojno so bile enote Narodne zaščite mestna gverila in prvo leto vojne celo pomembnejše od partizanskih enot. Njeni pripadniki so tedaj sicer živeli doma in hodili v službo, imeli pa so skrita skladišča orožja, streliva ter eksplozivnih sredstev in so izvajali sabotaže. Na tej tradiciji se je po vzpostavitvi TO leta 1969 Narodna zaščita tudi obnovila. (Repe 2002, 244)

V Manevrsko strukturo je bilo razporejenih približno 22.000 pripadnikov slovenske TO. Glavni vzrok za oblikovanje MSNZ je bilo zavarovanje ukrepov nastajajoče slovenske države, ki jo je takrat in pozneje najbolj ogrožala JLA. (Mikulič 2005, 24) Hkrati je bila Manevrska struktura Narodne zaščite sredstvo, prek katerega so republiški organi in predsedstvo republike dejansko vodili Teritorialno obrambo Slovenije in ji poveljevali. (Janša 1992, 52)

Manevrsko strukturo Narodne zaščite, to je svojo obrambno komponento, smo začeli razvijati oktobra 1990. Vojska do oboroženega spopada ni izvedela za celotno razsežnost naših priprav. Manevrska struktura je bila do spopada oborožena, nekateri deli resda neposredno pred njim. Razvili smo tudi celotno koordinacijsko skupino za obrambno pripravo Slovenije z vsemi podskupinami in prepletli sistem poveljevanja Teritorialne obrambe oziroma vojske in policije. (Bavčar 2002, 156)

Igor Bavčar je v tem času prevzemal resor za notranje zadeve. Potrdil je, da se nova slovenska oblast na uniformirani del policije večinoma lahko zanese, ker ji bo lojalen. To je bilo pomembno, saj je bila v dneh po konstituiranju demokratično izvoljene vlade policija edini oboroženi sestav, ki bi v primeru zaostritve z armado lahko dajal vsaj nekaj opore. (Janša 1992, 50) Ob tem je Bavčar zapisal, da je pomemben projekt, ki je potekal ves čas našega dela v letu 1990, zadeval vprašanje meje. To je bil eden od trinajstih projektov, ki so v okviru celotnega osamosvojitvenega procesa potekali v vladi. Mejni projekt je izpeljala policija in je bil izjemno pomemben. Prvi strateški cilj napada na slovensko državo je bila osvojitve meje. Slovenska policija je tudi na meji s Hrvaško opravila celoten posnetek terena in določila način, kako bo to mejo varovala z osmimi kontrolnimi točkami. Te so bile takojšnja tarča agresije. Agresorske kolone so jih zavzele in uničile v prvem valu. (Bavčar 2002, 155)

Po veljavnem zakonu o SLO in DS smo imeli v Sloveniji že vrsto let Narodno zaščito, ki je bila definirana kot oblika organiziranosti za oboroženi boj brez togih pravil in formacij. Armada se je tej slovenski posebnosti ves čas na tihem posmehovala, saj s starinskim orožjem in starejšimi obvezniki, ki so jih občasno videvali z njenimi oznakami, res ni zbujala kekega spoštovanja. Vendar je bila zakonska podlaga takšna, da je bil v primeru potrebe lahko vsakdo poklican na opravljanje nalog Narodne zaščite, ne glede na svoj vojaški raspored, in v teh določbah je Demosova vlada po temeljitem preučevanju našla pravno podlago za organiziranje manevrskih struktur narodne zaščite, kot so poimenovali okrnjene formacije, v glavnem prevzete iz TO. (Janša 1991, 52) Na ravni republike so akcijo koordinirali Janez Janša, Igor Bavčar, Tone Krkovič in Vinko Beznik. Na ravni takratnih 13 pokrajin so bili imenovani načelniki narodne zaščite, ki so tesno sodelovali s poveljniki posebnih enot milice v upravah za notranje zadeve. Za akcijo so v republiškem vrhu vedeli le vsi trije predsedniki: Milan Kučan, Lojze Peterle in France Bučar. (Repe 2002, 244)

Projekt MSNZ je tajna vzpostavitev poveljstev in štabov, lojalnih slovenski oblasti, ter zametek Slovenske vojske, ki so jo imenovali Vojska Republike Slovenije (VRS). Na začetku je nastajala brez zakonske podlage. Na pobudo Janeza Janše pa je dobila zakonsko podlago kot Manevrska struktura Narodne zaščite, kajti Narodna zaščita je bila zakonsko opredeljena že v Zakonu o ljudski obrambi in družbeni samozaščiti iz leta 1982. (Mikulič 2005, 24)

Na Pristavi nad Stično je bil 7. septembra 1990 sestanek, ki je bil zelo pomemben za nadaljnje delo MSNZ. Na sestanku, udeležili so se ga Janez Janša, Igor Bavčar, Tone Krkovič, Vinko Beznik in Jože Kolenc, so analizirali trenutni položaj in dotedanje ukrepe pri organizaciji MSNZ ter dokončno oblikovali celoten načrt delovanja. Tone Krkovič je predstavil predlog vojnega načrta in organizacijsko shemo MSNZ. Na podlagi potrjene direktive načelnika Narodne zaščite Republike Slovenije za demonstracijsko, delno in popolno uporabo Manevrske strukture narodne zaščite so bili pozneje pripravljene nujni delovni dokumenti in delovne karte. V teh načrtih je bila JLA prvič omenjena kot morebitni agresor oziroma najpomembnejša nevarnost za slovensko osamosvojitvev. Sestanek na Pristavi je bil pomemben, saj je bil sprejet in potrjen dokument za vojaško zavarovanje slovenskega osamosvajanja. (Mikulič 2005, 43) Na predlog sekretarja za ljudsko obrambo Janeza Janše je predsedstvo RS 18. marca 1991 ustanovilo operativno koordinacijsko skupino za primer izrednih razmer. To je bil organ, ki je usklajeval vse obrambne

in varnostne priprave na ravni države in pozneje v vojni opravljal naloge štaba vrhovnega poveljnika. (Krajnc 2007, 23)

Osnovni vojni načrt Narodne zaščite je bil preprost in logičen. V primeru oboroženega posega JLA bi morala narodna zaščita zavarovati ključne objekte, hkrati pa s hitrimi napadi na skladišča orožja in vojaške opreme zagotoviti možnosti za vpoklic popolnih formacij TO. Izdelani so bili podrobni načrti za skladišča in druge objekte. V svojih osnovnih zamislih so se ti načrti ob agresiji JLA junija 1991 potrdili tudi v praksi. (Janša 1992, 57)

V projektu MSNZ, ki ga je operativno vodil republiški načelnik MSNZ Anton Krkovič, smo po zamisli in navodilih Igorja Bavčarja in Janeza Janše tajno in izključno na lastno odgovornost ponovno oborožili, organizirali in pripravili štabe ter enote MSNZ za možni spopad z JLA. (Fekonja 2002, 71)

Projekt MSNZ je bil brez dvoma “strateški biser” legalno izvoljene slovenske oblasti in vlade na volitvah v letu 1990. Ravnanje zveznih oblasti in JLA je jasno pokazalo, da se ta s slovensko osamosvojitvijo ne bo mirno sprijaznila, zato je že pred volitvami v Sloveniji organizacijsko in kadrovsko konsolidirala (beri: “očistila”) JLA, nato pa, predvsem s pomočjo oficirjev JLA, zaposlenih v slovenski Teritorialni obrambi, to razorožila. Organi nove oblasti zato niso mogli zaupati stari poveljniški strukturi slovenske TO na čelu z generalom Hočevarjem, ki je bil izrazito projugoslovansko naravnani. Izbrati in imenovati so morali bodoči slovenski državi in izvoljeni oblasti lojalno poveljniško strukturo, ki se bo pripravljena spopasti tudi z JLA. Prav to se je uresničilo v projektu MSNZ, ki je potekal v dveh fazah v največji tajnosti: 1. V “Operaciji 2-1-13-62” so bili izbrani organizatorji MSNZ in formirani štabi na ravni pokrajin ter občin. 2. V “Operaciji nabava” je bilo iz skladišč JLA skrivoma vzeto zaseženo orožje TO in formirane enote MSNZ. (Fekonja 2002, 70-71)

Jeseni 1990 je sledila reorganizacija MSNZ in TO v enotno obrambno strukturo, ki je ohranila uveljavljeno in prepoznavno ime Teritorialna obramba Slovenije (Mikulič 2005, 76) Po uspešni akciji Narodna zaščita je bil njen glavni akter Tone Krkovič postavljen za poveljnika posebne enote Teritorialne obrambe. (Janša 1992, 79)

4.5 Zavzetje Republiškega štaba Teritorialne obrambe

Za skrajno napetost med Ljubljano in Beogradom so poskrbeli v JLA, ko so svojim enotam ukazali, naj zasedejo prostore vodstva Teritorialne obrambe v slovenski prestolnici. Za trenutek se je zdelo, da bo prišlo do oboroženega spopada med slovenskimi teritorialci in vojsko, kar je še povečalo negotovost, ki so jo povzročale kaotične politične in gospodarske razmere. (Vodopivec 2007, 503)

4. oktobra 1990 je obrambni minister poslal generalu Hočevarju dopis, v katerem ga je pozval, naj naslednji dan ob 10. uri preda dolžnost novemu v.d. načelnika republiškega štaba TO, Janezu Slaparju. (Janša 1992, 75)

V noči med 4. in 5. oktobrom 1990 je 16 vojaških policistov z "bliskovito akcijo" zasedlo staro glavno poveljstvo TO v središču Ljubljane, iz katerega so dan prej izselili slovensko poveljstvo in ga preselili na slovensko obrambno ministrstvo. (Meier 1996, 226) Obveščena je bila ljubljanska televizija in ta je zasedbo štaba posnela, novica pa se je zelo hitro razširila naokrog. (Janša 1992, 75) Takoj so se pred poslopjem zbrali ogorčeni državljani in začeli demonstrirati, a obrambni minister je dejal, da poslopje vsekakor pripada vojski in vojaški policisti lahko ostanejo tam toliko časa, kolikor želijo. (Meier 1996, 226) Kljub temu je poročnik, ki je vodil akcijo, prosil za pomoč in na Vrhniki so začeli prižigati motorje tankov, a so se po posredovanju Bavčarja in Janše demonstranti nekoliko pomirili, razmere pa umirile.

Iste noči je JLA zasedla tudi stavbo zalednega sektorja RŠTO na Prulah v Ljubljani. Okupirani stavbi na Prežihovi ulici in Prulah sta sčasoma postali za JLA velik in neprijeten problem. V obeh zgradbah ni bilo elektrike, poleg tega pa je bil velik tudi pritisk okoliških prebivalcev, ki so zasedbe pospremili z velikim neodobravanjem. Po šestih mesecih vztrajanja so aprila 1991 stolpnico potuhnjeno zapustili, pred tem pa so jo popolnoma izropali. (Janša 1992, 77)

4.6 Pekrski dogodki

Maja so v Ljubljani prenehali pošiljati vojaške obveznike v JLA in jih preusmerili v Teritorialno obrambo. Vojska je nato s tanki obkolila učno središče TO v Pekrah pri Mariboru. (Vodopivec 2007, 507) Na Igu pri Ljubljani in v Pekrah so se namreč začeli usposabljeni slovenski naborniki. Odločitev slovenskega vodstva, da Slovenija odpre centra za urjenje nabornikov, je bila tvegana, saj je JLA temu izrazito nasprotovala, poleg tega pa je bil to dotlej najbolj javen manifestativen znak, da Slovenija vzpostavlja lasten obrambni sistem in lastno vojsko. (Repe 2002, 279)

23. maja 1991 se je aktivnost enot JLA v Sloveniji izredno povečala. V nekaterih vojašnicah so dvigali bojno pripravljenost, ceste pa so bile od zgodnjih jutranjih ur polne tovornjakov, ki so iz skladišč dovažali dodatne borbene komplete streliva oklepnim oddelkom. Ob 7.30 so v neposredni bližini 710. učnega centra v Pekrah opazili neznane uniformirane osebe, oborožene z avtomatskim orožjem. Oddelek TO, ki je varoval center, je izvedel hitro akcijo v skladu z bojnimi pravili in dva izmed njih zajel. Po zaslišanju se je pokazalo, da gre za oficirja in vojaka iz enote 31. korpusa. Ob 8.15 sta bila po podpisu izjav oba izpuščena in sta se vrnila proti svoji vojašnici. (Janša 1992, 125)

Ob 12.30 je pred 710. učni center prišla posebna enota JLA s šestimi oklepnimi transporterji in zahtevala izročitev nabornikov. Malo kasneje se je na bližnjim poligonu sedem tankov T-55 postavilo v bojni razpored proti Centru, prišle pa so tudi dodatne okrepitve s štirimi transporterji in vod pehote. Načelnik Centra major TO Andrej Kocbek je zahtevo po nabornikih zavrnil in se začel pogajati z vodjema akcije, podpolkovnikoma Katalino in Stevilovićem. Medtem se je Center pripravljal na obrambo, javnost pa je izvedela za ultimat JLA in v Pekrah se je zbralo več ljudi in novinarjev. General Mićo Delić, poveljnik 31. korpusa, je Ratku Katalini poslal dodatne okrepitve v moči pehotne čete, vendar so jih Mariborčani malo po 16. uri blokirali in prisilili, da so se umaknili nazaj v vojašnice. Medtem je bila blokirana tudi večina izhodov iz mariborskih vojašnic. (Janša 1992, 125-126) Vod posebne enote JLA iz 5. diverzantskega odreda je nato med pogajanjem v prostorih mariborske skupščine ugrabil poveljnika štaba TO Vladimirja Miloševića in stotnika Milka Ozmeča, temu pa je sledil umik enot JLA, ki so obkolile Pekre, v vojašnice. Sledil je odklop elektrike in telefonskih povezav v večini vojašnic JLA. Slovenska stran je zahtevala izpustitev obeh ugrabljenih častnikov, JLA pa je zahtevala elektriko in telefonske povezave.

Temu je sledil nov incident, ko je na Ptuju vojak JLA streljal na delavca elektro podjetja in ga ranil v nogo, a je JLA kmalu popustila ter izpustila oba častnika. Vojašnice so spet dobile elektriko in telefonske povezave. (Janša 1992, 130)

25. maja 1991 je oklepni transporter JLA v Mariboru med demonstracijami zaradi ravnanja JLA v Pekrah do smrti povozil civilista Josefa Šimčika, (Bukovnik 2006, 58) to pa je bila tudi prva smrtna žrtev v procesu slovenskega osamosvajanja.

Že z vstajo krajinskih Srbov se je strukturno, pa tudi strateško, nevarnost vojne v Sloveniji povsem spremenila, saj se je transformirala v mednacionalni konflikt. Vodstvo Republike Slovenije jo je poskušalo še zmanjšati, saj je bilo za legalizem osamosvojitvenega procesa pomembno, da se bo Slovenija branila v primeru napada. Vojaško zavarovanje osamosvojitve s strani Slovenije je bilo v pogojih, ko obrambne priprave še niso bile končane, le bleda grožnja. "To bi bila za nas najtežja varianta", je na seji državnega vrha ocenil dr. France Bučar. Tudi zato se je vodstvo Slovenije v zadnjem obdobju pred osamosvojitvijo izogibalo potez, s katerimi bi do konca napelo razmerje z Jugoslavijo. Dobro se je rešilo tudi trenutka največje zaostritve v Pekrah maja 1991. (Guštin 2002, 201)

Stopnjevanje napetosti se je v naslednjem mesecu nadaljevalo, večinoma pa so na slovenski strani pripravljali še zadnje ukrepe pred dokončno razglasitvijo samostojnosti in neodvisnosti, ki so vključevali tudi obrambne načrte za primer vojaškega posega JLA. Skupščina je državno samostojnost razglasila 25. 6. 1991; na mejnih prehodih (tudi na osmih novih mejnih kontrolnih točkah na meji s Hrvaško) so bile jugoslovanske table in zastave zamenjane s slovenskimi. Zvečer se je v Beogradu sestal ZIS in sprejel odlok o zavarovanju državne meje na območju RS, zveznima sekretariatoma za ljudsko obrambo in notranje zadeve pa naročil, naj ga uresničita. (Enciklopedija Slovenije 14, 322) Začeli so se spopadi za obrambo Republike Slovenije in njene suverenosti.

4.7 Brionska deklaracija in odhod JLA iz Slovenije

V nedeljo, 7. julija 1991, je bil na podlagi predhodnih dogovorov in doseženega premirja na Brionih sestanek predstavnikov RS, SFRJ in Evropske skupnosti. Po celodnevni pogajanjih v

več ločenih krogih (evropska misija se je posebej sestajala s slovensko delegacijo in posebej z zvezno) je bila sprejeta Skupna deklaracija (tudi Brionska deklaracija). Z njo je bil uveden trimesečni moratorij pri osamosvajanju RS. Dogovorjeno je bilo, da bodo slovenske obrambne sile deblokirale enote in vojašnice JLA ter vrnile zvezni vojski zaplenjene objekte in opremo, da se bodo enote JLA vrnile v vojašnice, da bosta obe strani takoj izpustili vse vojne ujetnike, da se bo TO demobilizirala, da bo meje nadzorovala slovenska milica, carinske dajatve pa bodo ostale prihodek federacije. Deklaracijo je 10. julija po precej dramatični razpravi potrdila skupščina RS. Predsedstvo SFRJ je 18. julija sprejelo dokaj presenetljiv sklep, da se bo JLA z orožjem in opremo iz RS v celoti umaknila v treh mesecih. Zadnji vojaki so zapustili ozemlje RS 25. oktobra 1991 iz pristanišča v Kopru. (Enciklopedija Slovenije 14, 326) Z Brionsko deklaracijo je bilo dejansko konec vojne. Bilo je konec tiste faze, v kateri je bila odločilna vojaška organizacija, in začetek nove faze, v kateri je postajala odločilna diplomacija. (Rupel 1992, 164)

5 Vojna ali oboroženi spopad?

5.1 Definicija vojne

Za opredelitev spopadov ob osamosvojitvi Slovenije je bistvenega pomena definicija vojne. Katere dogodke opredeljujemo kot “vojno”, katere pa kot “oborožene spopade”, morda “spopade nižje intenzitete” ali pa z drugimi oznakami, namreč v znanosti, ki se ukvarja s preučevanjem spopadov, ni enoznačno določeno.

Definicija vojne se tako skozi zgodovino oblikuje, prilagaja spremembam v načinih vojskovanja, v družbenih razmerah in drugih pomembnih faktorjih, ki vplivajo na poimenovanje in klasificiranje dogodkov v te ali one razrede. Pomembne vplive na spreminjanje definiranja vojne pa je imelo tudi različno zgodovinsko in geografsko okolje avtorjev - preučevalcev spopadov. Različne civilizacije različnih obdobj so ocenjevale vojno na različne načine, ter se vojskovale v skladu z mnogovrstnimi zakonitostmi. Vojna ni bila le predmet človeške interpretacije, ampak je tvorno in globoko vplivala tudi na verske, filozofske in materialne temelje človeškega življenja. Zgodovina človeškega pogleda na vojno zatorej predstavlja velikanski del zgodovine človeške civilizacije. (IMDE 1993, 2885)

Ker je vojna zgodovinski pojav, ki so ga v različnih časovnih obdobjih preučevali znanstveniki, izvedenci in publicisti različnih strokovnih profilov, izkušenj in življenjskih pogledov, je ta heterogenost prispevala, da danes obstaja množica definicij vojne. Vsaka od njih je odvisna od strokovnega profila avtorja, obenem pa bolj ali manj ustreza vzorcu vojn konkretnega obdobja, ki ga je avtor uporabil za oblikovanje definicije. Nekateri so vojno v antiki pojmovali kot (pra)začetek vsega na svetu (kot “pramater vseh stvari”) ali maščevanje bogov za grehe ljudi (“božja kazen”), drugi kot naravno katastrofo (po vzoru poplav, suše, napadov kobilic in drugih naravnih pojavov), tretji kot zločin proti človeštvu, četrti kot zakonito sredstvo za uveljavljanje pravic (*bellum iustum*), peti kot plod agresivnosti, ki je prirojena človeštvu, šesti kot ritual, sedmi kot naključje oziroma napako v presojah, osmi kot normalno posledico neenakomernega

gospodarskega in družbenega razvoja neintegrirane človeške družbe in s tem povezanih neenakosti med ljudmi ter neenakomerne delitve dobrin (vojna kot razredni boj), deveti kot posledico civilizacijskih, verskih, ideoloških ali kulturnih razlik, ipd. (Žabkar 2003, 99)

Običajno se termin "vojna" nanaša na oboroženi spopad, a Bernard Baruch, na primer, je po drugi svetovni vojni skoval izraz "hladna vojna", ki označuje globoko in sovražno rivalstvo med akterji, kjer pa kljub vsemu ne pride do uporabe oborožene sile. Tradicionalno se je izraz vojna uporabljal le, kadar sta bili vpleteni strani pretežno izenačeni po moči, in sta se na ta način lahko zapletli v sovražnosti z nezanemarljivim obsegom po času trajanja in intenzivnosti. Vojne proti "primitivnim" ljudstvom so mnogokrat označevali kot "vojaške odprave" ali "mirovne odprave"; vojne proti mnogo manjšim državam so imenovali "kirurški posegi" ali "povračila"; v državljanskih vojnah so se večkrat uporabljali izrazi kot so "upor" ali "vstaja". Tovrstna poimenovanja so bila včasih sprejeta brez prikritih agend, a včasih je bil motiv poimenovanja le v želji po izogibanju "napačnim vprašanjem" in ustavnim, pravnim in političnim težavam. (IMDE 1993, 2885)

5.1.1 Klasična definicija

"Moderne definicije" vojne se začnejo v 19. stoletju s prispevkom morda največjega preučevalca spopadov in začetnika znanstveno-analitičnega pristopa k preučevanju vojn, pruskega generala Carla von Clausewitz, njegova dognanja in definicijo vojne pa v sodobni znanosti razumemo kot klasično. To je še danes najbolj znana in splošno sprejeta definicija, po njej pa je vojna "nadaljevanje politike z drugimi sredstvi", pri čemer "druga sredstva" pomenijo uporabo oboroženih sil oziroma njihovo temeljno namensko dejavnost - oboroženi boj.

To klasično definicijo bi lahko dopolnili s tem, da vojna ni le sredstvo politike, ampak obenem tudi dejavnik z vzvratnim učinkom ("feedback"-dejavnik), ki vpliva na politiko, bodisi da ji z doseženimi uspehi širi polje za postavljanje večjih ciljev bodisi da jo z neuspehi sili modificirati cilje, ali jih celo spremeniti, oziroma cilje opustiti in se (brez)pogojno vdati. Povezava politike in vojne torej ni enosmerna, saj je med njima ves čas zelo močna interakcija.

Clausewitz je vojno - ko jo je primerjal z dvobojem med dvema rokoborcema, ki si prizadevata drug drugega s fizično silo onesposobiti in prisiliti k vdaji - opredelil kot meddržavno dejanje nasilja, ki ima namen nasprotnika prisiliti, "da se podredi naši volji". Fizično silo je pri tem opredelil kot sredstvo, podreitev nasprotnika lastni volji pa kot cilj, pri čemer je v razorožitvi nasprotnika (z razbitjem njegovih oboroženih sil v bitki) videl idealno pot za doseg cilja. (Žabkar 2003, 100-101)

Pomanjkljivost predstavljene Clausewitzeve definicije je v tem, da - zaradi obdobja, v katerem je nastala, in njegovega legalizma - ne upošteva, da v vojni lahko samostojno sodelujejo tudi "nedržavni" udeleženci (politično organizirane skupine) in da v njen potek oboroženega boja ne izključuje vzporedne uporabe še vseh drugih vrst nasilja, npr. različnih oblik in vsebine diplomatskih pritiskov, gospodarskih blokad, subverzivnih dejavnosti, "napadov" na javno mnenje s pomočjo propagande, množičnih pobojev in drugih zločinov nad civilnim prebivalstvom, ipd. (Žabkar 2003, 100)

5.1.2 Moderne definicije

Ker se je spekter uporabe sile širil z vojaških področij na nevojaška, je v vojnah 20. stoletja prišlo do tega, da se danes vzporedno z izrazom "totalna vojna" (total war) pogosto uporabljajo kot njene sestavne komponente nižjega reda, to so izrazi "vojaška vojna" (military war), "gospodarska vojna" (economical war), "psihološka vojna" (psychological war), "medijska vojna" (mass-media war), "specialna" ali "nekonvencionalna vojna" (unconventional war), "informacijska vojna" (information war) ipd. (Žabkar 2003, 100) Temu primerno so se oblikovale tudi definicije vojne, ki niso več omejene na uporabo organizirane oborožene vojaške sile držav (kot subjektov mednarodnega prava) za doseganje ciljev.

Heidelberški institut za mednarodno raziskovanje konfliktov

Ena vodilnih institucij na področju raziskovanja oboroženih spopadov je Heidelberški institut za mednarodno raziskovanje konfliktov. Institut utemeljuje svoje raziskave na kvalitativnih definicijah oboroženega spopada in vojne. Vojne in spopadi nižje intenzivnosti so razporejeni glede na dejansko stopnjo zaznanega nasilja in ne na podlagi števila žrtev. Tovrsten pristop

zagotavlja, da celo ob zgodovinskih spremembah v načinu vodenja oboroženih spopadov ohranimo možnost za njihovo beleženje in medsebojno primerjavo. Za razvrščanje spopadov po intenzivnosti je nujno uvesti primerjavo po merilih značaja, trajanja in pogostosti pojavljanja konflikta. (HIIK 2011a)

Definicija konflikta po HIIK do vključno leta 2002 se je glasila:

Konflikt kot vpeljan pojem nakazuje trke interesov (nasprotij pri pogledih na problem), ki zadevajo nacionalne vrednote (neodvisnost, samoodločbo, meje, ozemlje). Ti trki trajajo določen čas in imajo določeno intenzivnost, vključujejo pa najmanj dve strani (države, meddržavne skupine ali organizacije, organizirane skupine), od katerih je najmanj ena stran priznana kot predstavnica državne oblasti. Strani v spopadu morata biti odločeni izpeljati končni razvoj dogodkov v svojo korist. (HIIK 2011b)

Ob tem je HIIK vpeljal tudi lestvico, imenovano "Barometer spopadov", ki je spopade razvrstila po intenzivnosti:

Barometer spopadov razlikuje med nasilnimi in nenasilnimi konflikti. Razdelimo jih:

Intenzivnost 1 - latentni konflikt (popolnoma brez nasilja)

Intenzivnost 2 - kriza (napetosti, nenasilna sredstva)

Intenzivnost 3 - zaostrena kriza (sporadična in nenačrtovana uporaba sile)

Intenzivnost 4 - vojna (sistematična in splošna uporaba nasilja in regularnih oboroženih sil)

(HIIK 2011b)

Vse več konfliktov lahko opazujemo v propadlih ali oslabljenih državah, ki zaradi velikih notranjih težav nimajo možnosti posredovanja z lastnimi oboroženimi silami. Zato je HIIK nadgradil svojo definicijo konflikta, in to prvič po letu 1991. V prihodnje (od leta 2003, op.p.) se bo spopade opazovalo tudi, če v njih na nobeni strani ni vpletena država. (HIIK 2011a) Tovrsten pristop jasno kaže na potrebo po razvoju opredeljevanja konfliktov.

Skandinavska šola

Drug pristop, ki v definiciji vključuje tudi kvantitativno opredelitev, imenujemo skandinavski šola, saj sta tovrstno klasifikacijo v svojem poročilu o oboroženih spopadih v obdobju 1989–93, torej ob koncu hladne vojne, uporabila Peter Wallensteen in Karin Axell z Univerze v Uppsali na Švedskem. Definicija pravi, da so spopadi oborožen izraz nezdržljivosti (nekompatibilnosti), ki zadeva oblast in/ali ozemlje, kjer zaradi uporabe oborožene sile dveh strani, od katerih mora biti vsaj ena vladna, v bojih izgubi življenje vsaj 25 ljudi. (Wallensteen, Axell 1994, 333)

Pri tem navajata tudi razvrščanje spopadov glede na dolžino trajanja in število žrtev, kjer ima ključno vlogo razvrščanje spopadov, ki so po intenzivnosti manjšega obsega kot vojna. Tako prepoznamo manjši oboroženi spopad, kjer je najmanj 25 in največ 1000 žrtev, vendar v celotnem obdobju trajanja spopadov (tudi več kot eno leto). Drugi je srednji oboroženi spopad, kjer je v celotnem trajanju spopadov več kot 1000 žrtev, v času enega leta pa najmanj 25 in največ 1000 žrtev. Najvišja po rangi je vojna, kjer je v vsakem letu trajanja spopadov več kot 1000 žrtev. (Wallensteen, Axell 1994, 333)

Tako lahko ugotovimo, da sta za definicijo vojne uporabljena dva temeljna postulata: (1) v opazovanem letu mora biti ubitih vsaj 1000 udeležencev oboroženih spopadov in (2), v oboroženih bojih mora biti eden od udeležencev država s svojimi silami (vojsko, policijo), medtem ko je nasprotnik lahko druga država ali pa organizirana politična skupina (ali gibanje), ki se z orožjem v roki bojuje za politične cilje. Pri tem ni nujno, da ta skupina napada represivne organe države (vojsko, policijo, carinike, orožnike, agente varnostnih služb ipd.), saj so lahko tarča njenih napadov politične, diplomatske, gospodarske in druge inštitucije sistema, prav tako pa tudi prebivalstvo (prebivalci pogosto postajajo talci, ali pa se napadi usmerjajo na civilna letala, trgovske in bančne centre, letališča, šole in celo bolnišnice). (Žabkar 2003, 102) Ključna dejavnika za prepoznavanje vrste spopadov sta torej čas trajanja in število žrtev, ki pa morajo biti posledica oboroženih bojev z uporabo smrtonosnega orožja. To pomeni, da kot žrtve ne štejemo ljudi, ki jih na primer od strahu in stresa zadane kap, ali pa na primer samomorov zaradi stiske itd.

International Military and Defense Encyclopedia

V Mednarodni vojaški in obrambni enciklopediji (International Military and Defense Encyclopedia) je vojna definirana kot (oboroženi) spopad med večjimi politično organiziranimi družbenimi skupinami z antagonističnimi cilji, kot so klani, plemena ali večje skupine (rasne, razredne, etnične, verske ipd.), države ali zveze držav, pod pogojem, da so konfrontirane skupine “dovolj močne”, (1) da so ustvarjene razmere, da spopad traja “določen čas” (2) in da ima “dovolj veliko intenzivnost” (3). (IMDE 1993, 2885) Če ta trojni neizogiben pogoj ni izpolnjen, lahko sicer govorimo o oboroženem spopadu, a ne o vojni. (Žabkar 2003, 104)

Vojna enciklopedija

Nekoliko starejša, a z vidika skupne vojaške zgodovine ter vojaške znanosti in literature našega govornega območja pomembna definicija vojne, je povzeta po Vojni enciklopediji, izdani leta 1974 v Beogradu, ki je ena temeljnih publikacij vojaškega področja vse do danes. Definicija pravi, da je vojna kompleksen in intenziven družbeni spopad, ki ga povzročajo razredna, gospodarska in politična protislovja, in s katerim ob množični uporabi oboroženega boja skušajo razredi, države, narodi, uresničiti svoje gospodarske in politične smotre. Temeljna vsebina vojne je oboroženi spopad. (VE 1974, 746)

Ključna dimenzija te definicije je poudarjanje oboroženega boja, a uvaja tudi druge dimenzije, ko opisuje za kakšen spopad gre (kompleksen in intenziven), našteva vzroke (razredna, gospodarska in politična protislovja), ter ko govori o družbenem spopadu, kar nakazuje na to, da gre vzroke za vojne iskati med ljudmi. Vpliv časa se jasno čuti v navedbi “razrednih protislovij” kot enem temeljnih vzrokov za vojno.

Definicija Antona Beblerja

Definicijo vojne je postavil tudi en izmed začetnikov obramboslovne znanosti na slovenskem, profesor Anton Bebler. Njegova definicija je navedena tudi v Enciklopediji Slovenije in pravi, da je vojna izredno zaostren družbeni spopad, v katerem se družbene skupnosti (plemena, ljudstva, narodi, razredi, rasne, etnične, verske idr. skupnosti), gibanja, države in združenja držav kontinuirano in organizirano na vseh straneh borijo za uveljavitev svojih ciljev, ob pretežni uporabi množičnega oboroženega boja, ki po obsegu in posledicah bistveno presega druge oblike

nasilja na isti ravni družbenega razvoja, in vojaške tehnologije. (ES 2000, 315) Enciklopedija Slovenije njegovo definicijo navaja kot eno najustrežnejših do časa, ko se je množičneje začelo uporabljati metode, ki razvrščajo spopade, po intenziteti nižje od vojne.

5.2 Aplikacija definicije vojne na oborožene spopade ob slovenski osamosvojitvi

V zvezi s poimenovanjem oboroženih spopadov za ubranitev slovenske samostojnosti se pojavlja dilema, katere dogodke sploh lahko označimo za vojno, kateri pa po definicijah te oznake ne zdržijo, ampak spadajo med spopade, po intenzivnosti nižje od vojne. V prejšnjem poglavju smo tako navedli nekatere najpomembnejše definicije vojne, ki poskušajo spopade razvrstiti glede na njihovo intenzivnost ter tako, predvsem kar se tiče modernih definicij zahodnih raziskovalnih institucij, omogočiti razlikovanje med različnimi oblikami konfliktov, ki se pojavljajo v svetu. Uporaba definicij vojne v analizi sodobnih konfliktov je sicer stvar odločitve raziskovalcev spopadov, avtorji pa v navezovanju na dogajanja okrog slovenske osamosvojitve izpostavljajo različne momente, ki so to dogajanje zaznamovali. Guštin recimo piše, da je pomembno vprašanje pri opredelitvi vojaškega spopada vprašanje, ali je spopad potekal kot spopad dveh oboroženih sil, ki so jasno kazale znake vojaške organiziranosti, vključno z izvrševanjem ukazov nadrejenih državnih in vojaških organov, (Guštin 2002, 205) kar se je v Sloveniji vsekakor zgodilo. Kolšek pa po drugi strani pravi, da je predvsem slovenska propaganda izkoristila poimenovanje “vojna”, ter na ta način demonizirala JLA in Jugoslavijo. (Kolšek 2001, 294) Kot glavni smeri se po mojem mnenju pojavljata domača in tuja, saj v domači literaturi le redko zasledimo izražen dvom, da je šlo junija in julija 1991 za vojno, medtem ko v tujih zapisih večinoma govorijo o oboroženih spopadih, o vojni pa v navezavi na kasnejše dogodke na ozemlju nekdanje Jugoslavije, ki so brez dvoma po vseh kriterijih dosegli in žal tudi močno presegle tako kvantitativne kot kvalitativne razsežnosti, pomembne za opredelitev nekega konflikta kot vojna. Ti dve smeri bomo poskušali prikazati v nadaljevanju, prav tako pa tudi izjeme, ter na ta način skušali ugotoviti, ali je poimenovanje “vojna” res upravičeno.

Zlasti na zahodu se pogosto postavlja vprašanje, ali so uporabo sile, ki se je odprto začela z vojno v Sloveniji 1991, strani v sporu okoli bodočega koncepta države kot način razreševanja konflikta načrtovale, ali pa se je zgodila kot posledica nerazumevanja narave konflikta in njegovih akterjev med seboj, bodisi celo kljub njihovem nasprotovanju uporabi oborožene sile v vedno bolj

zaostrenem spopadu. (Guštin 2002, 192) Problem notranjega oboroženega spopada, “državljske vojne” kot vojne med narodi, se je začel postavljati šele z vedno bolj rastočimi nasprotji med poglavitnima akterjema, torej med Srbi in Hrvati. Res pa se je najprej pokazal v že prej krizni avtonomni pokrajini Kosovo, kjer so marca 1989 ponovno izbruhnili nemiri, v katerih je spet posredovala, sicer to pot le kot faktor grožnje, tudi JLA. (Guštin 2002, 196) Nezaupanje politične elite Slovenije in tudi širokega kroga njenih prebivalcev do generalskega vrha pa se je vleklo vse od poskusa vojaškega sveta 25. marca 1988, da bi reformiranje socializma v Sloveniji kvalificiral za kontrarevolucionarnega, kar je pomenilo pravico notranje intervencije tudi z vojaškimi sredstvi. (Guštin 2002, 197) Ko je zaostritev prišla v javnost, na slovenskem še zlasti po aretaciji četverice in njihovem demonstrativnem in nerodnem sodnem obravnavanju, sprožila množično gibanje med slovenskim prebivalstvom, ki je bilo tudi realna in idejna podstat za zgodnji razvoj novih političnih gibanj ter s tem tudi za motiviranost v oboroženih spopadih, ko je do njih prišlo. (Guštin 2002, 197-198)

Kot predmet konfliktologije (spopadoslovja) je vojna danes opredeljena kot eden iz množice instrumentov, ki se – navkljub aktivnim prizadevanjem OZN, katerih rezultat je bila prepoved agresivnih vojn – še vedno uporabljajo za reševanje družbenih spopadov (kot drugi instrumenti se štejejo pogajanja, avtoritarne odločitve v obliki diktatov, grožnje, pritiski, pasivni ali aktivni umiki in uporaba oboroženih sil na od vojne nižji ravni). Spopad je pri tem opredeljen kot konfrontacija, do katere pride med udeleženci zaradi prekrivanja interesov, povezanih z nacionalnimi vrednotami (varnost, dekolonizacija, neodvisnost, samoopredelitev, etnična, verska ali regionalna avtonomija), materialnimi objekti (ozemlje, meja, ribolovno območje, uporaba vodnih ali energetskih virov) ali pa razporeditvijo moči (boj za oblast v državi med političnimi strankami ali pa med državami ipd). (Žabkar 2003, 104)

Na začetku želimo izpostaviti, da oznaka “osamosvojitvena vojna”, ki je med najpogosteje uporabljenimi poimenovanji oboroženih spopadov za zavarovanje slovenske samostojnosti in neodvisnosti, ni ustrezno poimenovanje. S tem ko je 25. junija 1991 Skupščina Republike Slovenije razglasila neodvisno državo, ne da bi se predhodno začelo vojaško posredovanje JLA, je vodstvu Slovenije namreč uspelo, da je potencialno notranjo intervencijo pretvorilo v situacijo nominalnega spopada med dvema državama. (Guštin 2002, 202) Tako je dan pred pretekom zadnjega dne šestmesečnega roka, ki je bil vsebovan v plebiscitnem vprašanju za dokončno

razločitev od Jugoslavije, 25. junija 1991 Skupščina Republike Slovenije sprejela ustavno deklaracijo o osamosvojitvi Slovenije. Z njo je Slovenija postala samostojna država izven Jugoslavije, vendar pa je bilo ozemlje v mejah Republike Slovenije za Jugoslavijo in praktično ves svet še vedno del države SFR Jugoslavije. Oboroženi spopad med njima, ki se je začel dva dni pozneje, je odločil o prevladi enega od teh dveh med seboj nasprotujočih si dejstev. (Guštin 2002, 202)

Vojaški spopad je potekal, če upoštevamo odločitev Skupščine Republike Slovenije, med dvema državama, ki pa sta bili v povsem različnem položaju: Socialistična federativna republika Jugoslavija je bila od mednarodnih subjektov in drugih držav priznana državna tvorba z vsem, kar je taki državi lastno, torej tudi z mednarodno priznanimi mejami. Republika Slovenija je bila v mednarodni skupnosti nepriznana država, vendar država z vsemi dejanskimi atributi države – torej teritorijem, prebivalstvom (pravno vzeto državljani) in efektivno oblastjo, ki pa je bila deloma omejena s prisotnostjo oboroženih sil druge države, torej SFRJ, na njenem ozemlju, v notranjosti in na mejah treh nanjo meječih sosednjih držav. Oboroženi spopad je potekal za to, da se z vojaško silo brani izvršeni akt osamosvojitve. Pomenil je torej boj za obrambo državnosti Republike Slovenije, njene osamosvojitve, ne pa za osamosvojitve samo. Skladno s svojimi akti je Slovenija bojevala obrambno vojno, dovoljeno po mednarodnem pravu. Pridevnik osamosvojitvena torej v tem primeru ni ustrezen. (Guštin 2002, 202)

Na tem mestu je pomembno, da omenimo sklepe Badinterjeve komisije. Badinter je novembra 1991 dobil pismo lorda Carringtona, v katerem je od njegove arbitražne komisije zahteval pravno mnenje o tem, ali so se tiste jugoslovanske republike, ki so ali pa še bodo razglasile suverenost in neodvisnost, odcepile (kot meni Srbija) ali pa gre za razpad SFRJ, ki je posledica volje nekaterih republik (kot menijo druge republike) in je zato treba vseh šest republik priznati kot enake naslednice SFRJ, tako da se nobena posamezna republika ali skupina republik ne more razglasiti kot edina naslednica SFRJ. Komisija je v odgovoru decembra 1991 po teoretični utemeljitvi pojmov država, federalna država in državna sukcesija ugotovila, da je SFRJ sicer obdržala svojo mednarodno identiteto predvsem v mednarodnih organizacijah, vendar so republike izrazile željo po neodvisnosti (Slovenija, Hrvaška in Makedonija z referendumom, BiH pa s sprejetjem resolucije o suverenosti v skupščini, ki pa ji oporeka srbska skupnost). Struktura in delovanje osnovnih organov federacije, kot so zvezno predsedstvo, zbor republik in pokrajin, svet

federacije, zvezni IS, zvezno ustavno sodišče in zvezna armada, ne ustrezata več kriterijem za sodelovanje in predstavljanje republik, kar je pogoj za federalno državo. Uporaba sile je povzročila oborožene spopade med različnimi deli federacije, tako da je v nekaj mesecih izgubilo življenje na tisoče ljudi in je bila povzročena velika materialna škoda. Federalne oblasti in oblasti posameznih republik niso bile zmožne zagotoviti upoštevanja sporazumov o prekinitvi ognja, ki so bili sprejeti pod okriljem ES in OZN. Zato arbitražna komisija meni: 1. Da je SFRJ v procesu združitve; 2. Da so posamezne republike dolžne reševati probleme sukcesije, ki izhajajo iz tega procesa, v skladu s principi in pravili mednarodnega prava in še posebej v zvezi s človekovimi pravicami ter pravicami narodov in manjšin; 3. Da se republike, ki to želijo, lahko medsebojno odločijo za nove zveze z demokratičnimi institucijami, ki jih same svobodno izberejo. (Repe 2004, 309) S tem je Badinterjeva komisija potrdila, da gre v jugoslovanskem primeru za razpad in ne za odcepljanje republik, v tem smislu pa je tudi agresija JLA v Sloveniji postala meddržavni oboroženi spopad.

Pokazali smo, da uporaba pridevnika "osamosvojitvena" v primeru vojne za ubranitev slovenske samostojnosti ni primerna, saj ne bi zdržala presoje o upravičenosti ali celo legalnosti oboroženega boja Slovenije proti JLA v luči mednarodnega prava, v primeru da bi bila to vojna za osamosvojitve ali odcepitve. A legitimnost uporabe tovrstnega poimenovanja spričo tega dejstva ni ogrožena. Tako Bebler piše, da se je v naši državi, predvsem v notranjem političnem in medijskem komuniciranju, v zvezi z dogodki leta 1991 razširila in udomačila beseda "vojna". Uporabe besed "vojna" ali "osamosvojitvena vojna" nam seveda nihče ne more prepovedati. Taka in podobna poimenovanja namreč odražajo velik psihološki naboj, ki je spremljal dogajanja v Sloveniji ter njihovo globoko čustveno doživljanje s strani velike večine prebivalstva. Drugi razlog za poimenovanje "vojna" izvira iz nedvomno daljnosežnih političnih posledic, ki so jih imeli ti dogodki za samostojnost Slovenije. Izid oboroženega soočenja enot JLA s slovensko TO in policijo je z jamčil in z zamikom treh mesecev potrdil zgodovinski dosežek, s katerim smo Slovenci prerasli iz naroda v nacijo. Nekateri so s tem poimenovanjem povzdigovali in še povzdigujejo tudi svojo osebno ali skupinsko vlogo v procesu slovenske osamosvojitve, želijo pritegniti pozornost medijev, pridobiti družbeno veljavo itd. Četrta in bolj vsebinski razlog za tako poimenovanje je povezan s širšim okvirom razpada SFRJ. Skupaj z oboroženim nasiljem na Hrvaškem (že od jeseni 1990) so oboroženi spopadi v Sloveniji prispevali k sprožitvi vojne (ali

vojn) v drugih delih nekdanje SFRJ. Iz tega sledi opredeljevanje dogajanj v Sloveniji (junij–julij 1991) kot uvoda oziroma kot dela zadnje “balkanske vojne”. (Bebler 2005, 57)

V tem obdobju (okrog 1987, op.p.) se je ob pojmu državljanska vojna pojavila tudi kvalifikacija “specialna vojna”, s katero je bilo mišljeno delovanje zunanjega sovražnega okolja proti obstoju Jugoslavije kot socialistične države ob pomoči notranjih sovražnikov socializma, ki naj bi bili v veliki meri nacionalisti. Pojem sam in operiranje z njim v javni politični govorici je bil del železnega repertoarja socialističnih sil že vse od sedemdesetih let, medtem ko ga je v poznih osemdesetih letih opredeljeval predvsem po teh silah prepoznan interes Zahoda, da enako kot v Vzhodni Evropi tudi v Jugoslaviji zruši socializem in nezmožnost Sovjetske zveze, da se temu procesu upre. (Guštin 2002, 195)

V časovni okvir razpada Jugoslavije torej spada tudi obdobje razpada sistema bipolarnega ravnotežja. V tem času se vojne še vedno nadaljujejo, a se od takšnih, kakršne je poznal Clausewitz, razlikujejo po tem, da ne potekajo samo med državami. Klasične meddržavne vojne pomenijo danes le pet odstotkov celotnega števila vojn, saj 95 odstotkov vseh vojn sestavljajo notranji oboroženi spopadi v razpadajočih nestabilnih državah. (Žabkar 2003, 102) To je pomembno za problem, ki ga obravnavamo, saj je prav v zvezi s tem postalo zelo živo vprašanje, kako po eni strani razmejiti vojne od tistih oboroženih spopadov, ki niso vojne, po drugi strani pa, kako jih razmejiti od miru, ki tudi ni absoluten, saj pogosto vsebuje javno ali/in skrito uporabo različnih oblik in vsebin nasilja. (Žabkar 2003, 102) V tej luči morda smemo omeniti zanimive teze nekaterih akterjev slovenske osamosvojitve, predvsem Antona Krkoviča, glede trajanja vojne za Slovenijo. Krkovič ne trdi le, da je vojna bila, temveč da je trajala vse od delno uspele razorožitve TO maja 1990 pa do oktobra 1991, ko je slovensko ozemlje preko koprškega pristanišča zapustil zadnji vojak JLA, torej precej dlje od desetih dni, na katere napeljuje razširjena oznaka “desetdnevna vojna”. Njegov argument je namreč, da kljub temu da so dejanski oboroženi spopadi trajali junija in julija 1991, lahko agresivna dejanja nasprotnikov samostojne Republike Slovenije prepoznamo že v prej omenjenem časovnem okviru. Pri tem Krkovič omenja tudi Clausewitza, rekoč da je ta veliki vojaški teoretik zapisal, da “začetek vojne sega v obdobje prve grožnje”, kar je po njegovem mnenju ukaz zveznega vojaškega vrha za spravilo orožja slovenske TO v skladišča JLA vsekakor bil. (TVS 1999) Za vprašanje poimenovanja spopadov ob osamosvojitvi je tako velik časovni okvir po mojem mnenju preširok, vendar pa tovrstno

razmišljanje zagotovo kaže na težko določljivo razmejitev med mirom, oboroženimi spopadi in vojno, še posebej v očeh neposrednih udeležencev teh dogodkov, in to velja tudi za slovensko osamosvojitvev.

Tujo in domačo strujo v smislu opredelitve oboroženih spopadov za ubranitev samostojnosti in neodvisnosti RS izpostavlja tudi Bebler. Tako piše, da je v zvezi z najbolj dramatičnimi dnevi neposredno po razglasitvi samostojnosti Slovenije 25. junija 1991 tako v zgodovinsko-memoarski kot v strokovni literaturi očitno njihovo različno vrednotenje in poimenovanje v sami Sloveniji in zunaj njenih meja. V spisih avtorjev iz drugih držav naslednic bivše SFRJ najpogosteje najdemo za dogodke v Sloveniji med 26. junijem in 6. julijem 1991 izraz “oboroženi spopad(i)”, redkeje pa izraz “vojna” oziroma mešanje teh dveh izrazov. Izraz “vojna” so uporabljali zunaj naših meja le nekateri hrvaški avtorji, pa še ti nedosledno. (Bebler 2005, 57)

Nekdanji hrvaški obrambni minister, general Martin Špegelj, tako v svoji knjigi Spomini vojaka (or. Sjećanja vojnika) piše o spopadih ob osamosvojitvi Slovenije. Podpoglavje s to tematiko ima naslov “Lekcije vojne v Sloveniji”, vendar je to edina omemba oboroženih spopadov kot “vojne”. V nadaljevanju namreč piše o “napadu JLA”, “agresiji” in “oboroženem spopadu v Sloveniji”. (Špegelj 2001, 235–238) Špegeljev kolega letalski general Anton Tus je svoje poglavje v “Zborniku razprav o vojni na Balkanu” poimenoval “Vojna v Sloveniji” toda ta izraz je uporabil le v naslovu, v samem poglavje pa opisuje delovanje JLA v Sloveniji po 26. juniju 1991 kot “oboroženi poseg”, oborožene spopade 27. in 28. junija 1991 pa kot “boji”. (Bebler 2005, 57) Drugi tuji in nekateri domači avtorji skoraj brez izjeme imenujejo dogajanje v Sloveniji “oboroženi spopad”. Nekdanji jugoslovanski državni sekretar za ljudsko obrambo admiral Mamula je v svoji knjigi “Primer Jugoslavija” (or. Slučaj Jugoslavija) imenoval delovanje JLA na ozemlju Slovenije z besedo “operacija”, delovanje TO pa “oborožen odpor”. (Mamula 2000, 212) Pojavile so se tudi nekatere slabšalne oznake, npr. Tuđmanova o “operetni vojni”. (Repe 2002, 317) Nekateri vojaški analitiki jo definirajo kot začetek državljanske vojne v Jugoslaviji ali kot “secesijsko vojno”, “notranji spopad med centralno državno oblastjo in federalno enoto, ki je imela očitno secesionistične namene”, drugi govorijo o “klasični” agresiji JLA na Slovenijo. (Repe 2002, 317)

Bebler že leta 1992 v zborniku obramboslovnih raziskav Razpotja nacionalne varnosti piše o akciji JLA, ki jo poimenuje politična superpolicijska akcija, nadaljuje pa celo s tem, da dogodke

v Sloveniji označi za “minivojno”, ko jih postavi v primerjavo sovražnostim, ki so se po koncu spopadov v Sloveniji razmahnile na Hrvaškem. Za te sovražnosti pravi, da so že avgusta 1991 dosegle razsežnosti prave vojne, s tem pa tudi poudari, da v Sloveniji “prave” vojne ni bilo. (Bebler 1992, 55)

O različnih ocenah spopadov piše tudi poveljnik zagrebškega vojaškega območja neposredno pred 25. junijem 1991, general Konrad Kolšek. Njegovo stališče jasno izraža, da uporaba izraza “vojna” ali “desetdnevna vojna” ni upravičen. Trdi, da je tovrstno poimenovanje nestrokovno, in da se uporablja predvsem v propagandne, včasih pa tudi domoljubne namene. Izpostavi predvsem novinarje, pa tudi politike, diplomate, zgodovinarje in zapiše, da so “k problemu pristopali na različne načine, uporabljajoč dvojna merila, pač odvisno od tega, kaj so želeli doseči. Pri tem so skladno s terminologijo “vojne” uporabljali tudi pojme, kakršni so agresija, agresor, operacija, bitka, okupacija, sovražnik in podobno.” (Kolšek 2001, 294) V njegovi argumentaciji, ki je sicer podprta s strokovnimi argumenti, je čutiti, da je bil v tistem trenutku na “drugi strani”, torej na strani JLA. Z vidika polemološke terminologije pa je njegov vidik vsekakor smiseln in s strogo tovrstnega pogleda ne trdi neupravičeno, da je avtorjem enostavno prešlo v navado, da rečejo ali napišejo: desetdnevna vojna, vojaški spopad, okupatorska vojska, okupatorska armada, agresija vojske, vojna med JLA in Slovenijo in podobno (Kolšek 2001, 294), čeprav so ta tolmačenja v veliki meri pavšalna in presoje na podlagi strokovne terminologije ter definicij ne zdržijo.

Slovenski vojaški zgodovinar Janez J. Švajncer po drugi strani v svojem prispevku v praznični izdaji revije Slovenska vojska ne dvomi o vojaški zmagi v vojni. Piše, da je bila zmaga v vojni za Slovenijo vojaška. Slovensko samostojnost sta z orožjem obranili slovenska vojska in policija ter omogočili uspešno politično in mednarodno diplomatsko dejavnost za dokončanje vojne. Odločilni sta bili slovenska strategija in taktika. V primerjavi s poznejšim dogajanjem na Hrvaškem in v Bosni je bil v Sloveniji napadalec ogrožen povsod, kar mu je onemogočalo koncentracijo sil tam, kjer bi hotel imeti pobudo. Z blokadami so slovenske oborožene sile onemogočile enotam JLA manevriranje, odločno pa napadale tam, kjer so imele taktično prednost. Tako je bilo samo vprašanje časa, kdaj bi bila JLA v Sloveniji popolnoma poražena in vse njene enote uničene ali zajete. (Švajncer 2001)

V tuji strokovni polemološki literaturi za dogodke v Sloveniji leta 1991 najdemo le poimenovanje “oboroženi spopad”. Med temi je ugledna redna publikacija Stockholmskega inštituta za mirovne

raziskave (SIPRI) in Centra za mirovne študije Univerze v Uppsali. Njihov pregled svetovnih dogodkov za leta 1990–2000 uvršča konflikt v Sloveniji v široko kategorijo oboroženih spopadov, in sicer zato, ker je presegel spodnji prag 25 smrtnih žrtev, povezanih z boji v enem letu. Oboroženega spopada v Sloveniji pa švedski polemologi niso uvrstili med vojne, ker je ostal globoko pod ravnjo 1000 smrtnih žrtev letno zaradi bojov, kar je njihovo ključno merilo. (Bebler 2005, 58)

Naj ob tem navedemo še nekaj podatkov o spopadih. Po še vedno nepopolnih podatkih so imele enote JLA v spopadih 44 mrtvih in 146 ranjenih, slovenske enote pa 19 mrtvih in 182 ranjenih; mrtvih je bilo tudi 12 tujih državljanov. Še vedno ni podatkov o vojaki, ki so bilo ustreljeni med poskusom bega iz JLA. (ES 2000, 327) Spopadi so zajeli okrog dva odstotka slovenskega ozemlja. JLA ni uporabila razpoložljivega topništva (okrog 1000 topov, minometov in večcevni raketometov), uporabila je le manjši del od 1160 tankov in oklepnih vozil v sestavi 5. vojaškega območja. (Repe 2002, 316) Podatki o vojnih ujetnikih, ki so jih zajele slovenske enote, se razlikujejo predvsem glede na evidentirane in neevidentirane. Po poročilu Rdečega križa Slovenije 17. julija 1991 je bilo evidentiranih ujetih pripadnikov JLA 3091, pripadnikov zvezne milice pa 139. Dejansko število ujetnikov je bilo veliko večje, saj so slovenske enote številne zajete pripadnike zveznih enot brez evidentiranja razorožile in poslale domov oziroma k sorodnikom. V vojnih dneh je bilo 72 večjih in manjših spopadov; uničenih ali poškodovanih je bilo med drugim 31 tankov, 22 oklepnih transporterjev, 6 helikopterjev JLA. (ES 2000, 327) Prvotni taktični uspeh (zasedba prehodov - 133 od 137 v 48 urah) pa se je prelevil v strateško polomijo, ker JLA ni računala na odpor in ni ustrezno zavarovala ter oskrbela svojih enot. (Repe 2002, 316)

Odložen zaključek osamosvojitvene vojne - izplutje pripadnikov zadnjih enot in poveljstev JLA iz koprškega pristanišča 25. oktobra 1991 je bilo pomembno simbolno dejanje. Z njim je bil zaznamovan prevzem popolnega vojaškega in policijskega nadzora ter s tem uveljavitev polne suverenosti Republike Slovenije na njenem celotnem državnem ozemlju, v zračnem prostoru in teritorialnih vodah. Ta mirni, urejeni in civilizirani umik JLA s slovenskega ozemlja je dal tudi končno obeležje nemu od najpomembnejših mejnikov v slovenski vojaški in politični zgodovini. (Bebler 2005, 57–58)

6 Zaključek in verifikacija hipotez

Svoje samostojnosti Republika Slovenija v temelju ni dosegla z oboroženim bojem, temveč pretežno z nenasilnimi pravnimi, političnimi, informacijskimi in drugimi sredstvi in prizadevanji. To je bilo možno zaradi enkratnega sotočja nekaj ključnih dejavnikov - mlačnega mednarodnega okolja, ki sta ga povzročila popuščanje napetosti med dvema blokoma in sovjetska "perestrojka" pod Mihailom Gorbačovom; vala razpadov realsocialističnih sistemov v vzhodnoevropskih državah (ki je sledil poskusom delnih reform in se je v veliki večini primerov iztekel brez prelivanja krvi); globoke krize komunističnega sistema v SFRJ, ki je posledično povzročila razkroj jugoslovanske federacije; visoke stopnje nacionalne in kulturne homogenosti Slovenije ter izredno visoke stopnje soglasja v slovenski družbi glede smotra "vrnitve v Evropo", zaželenosti liberalnih in demokratičnih sprememb ter temeljite preнове odnosov z drugimi narodi tedanje SFRJ; dokaj dobro usklajene in spretne politike slovenskega državnega vrha; dejanske pripravljenosti srbskega vodstva, da se sprijazni z izstopom Slovenije iz SFRJ in da ta izstop celo pospeši; demoralizacije in osipa v enotah in poveljstvih JLA v Sloveniji še pred oboroženimi spopadi v obdobju junij–julij 1991; napačnih ocen in grobih napak jugoslovanskega vojaškega vrha pri načrtovanju in izvedbi oboroženega posega v Sloveniji; odločitve v Beogradu, da JLA po začetnem neuspehu ne ponovi oboroženega posega in da se nato umakne iz Slovenije. (Bebler, 2005, 53)

Zaradi opisanega spleta okoliščin je bil oboroženi spopad v Sloveniji v juniju in juliju 1991, ki ga pri nas imenujemo vojna, omejen. Ta omejenost velja za take razsežnosti, kot so prostor, v katerem so potekale sovražnosti, število aktivnih udeležencev, število kosov uporabljenega težkega orožja, količina uporabljenega streliva in drugih eksplozivnih sredstev, število in trajanje bojev, število smrtnih žrtev in ranjencev, neposredna gospodarska škoda itd. (Bebler, 2005, 53) Spopad v Sloveniji je ostal v senci kasnejših vojn na ozemlju nekdanje Jugoslavije. Njegovo bistvo niti ni toliko v tem, kaj se je zgodilo, pač pa predvsem v tem, kaj bi se lahko, če Slovenija vojaško (še bolj pa politično) ne bi bila pripravljena vsaj toliko, kot je bila. (Repe 2002, 317)

Z moderno osvežitvijo Clausewitzeve definicije je danes možno natančneje opredeliti, ali je ta ali oni oboroženi spopad dosegel raven vojne ali pa je ostal na ravni oboroženega spopada (armed conflict), ki (še) ni dosegel ravni vojne. Vendar pa nepopolnost temeljne Clausewitzeve definicije ni samo v tem, da ne vsebuje količinskega “praga”, ki bi omogočil jasno razmejitev vojne od spopada. V njegovi definiciji vojna ne vključuje priprav za vojno niti sklenitve mirovne pogodbe po končani vojni, s katero se zmaga izkoristi, da se doseže večja varnost v prihodnosti. (Žabkar 2003, 102) To ni pomembno le za oborožene spopade v Sloveniji leta 1991, ampak za celo vrsto konfliktov v zgodovini. Kar se tiče vprašanja “vojna ali oboroženi spopad: Slovenija 1991”, pa nam morda ravno ta misel odpira pot v vedno nove razmisleke.

V zaključek pregledu dogajanja, ki smo ga poskušali osvetliti v tem delu, lahko ugotovimo, da imamo Slovenci vsa legitimna pravica spopad za zavarovanje plebiscitno potrjene volje slovenskega naroda po samostojni in neodvisni Republiki Sloveniji imenovati vojna. To poimenovanje z vidika polemologije in mednarodnih meril za klasificiranje oboroženih spopadov strokovno ni upravičeno, a zgodovinskost posledic tega boja nam za tako poimenovanje vsekakor daje mandat. S tem argumentom tudi potrjujem prvo hipotezo. Če pa zavzamemo tovrstno stališče, potem vprašanje trajanja vojne dejansko izgubi svoj pomen. Oboroženega spopada intenzivnosti “vojne” glede na omenjena mednarodna merila v Sloveniji ni bilo, ravno to pa odpira možnosti za elastično interpretacijo trajanja obrambnih prizadevanj, ki jih nekateri iz različnih razlogov želijo poimenovati vojna – skrajni časovni točki večinoma predstavljata prvi poskus razorožitve TO maja 1990 na eni ter odhod zadnjega vojaka JLA s slovenskega ozemlja na drugi strani. Poimenovanje “desetdnevna vojna” iz druge hipoteze potemtakem ni ne preveč splošno ne neupravičeno. Je še eno v vrsti poimenovanj, ki v očeh slovenskega naroda vsekakor zdržijo presojo pravilnosti poimenovanja, presoja slovenskega naroda pa je najmočnejši argument.

7 Literatura

1. Bavčar, Igor. 2002. Slovenska policija in osamosvojitve. V *Slovenska osamosvojitve 1991: Pričevanja in analize*, ur. Jurij Perovšek, 153–158. Ljubljana: Državni zbor Republike Slovenije.
2. Bebler, Anton. 1991. Jugoslovanska ljudska armada in razpad Jugoslavije. V *Razpotja nacionalne varnosti*, ur. Anton Grizold, 45–58. Ljubljana: FDV.
3. --- 2005. O vojaškopoličnih vidikih osamosvojitve Slovenije. V *Sodobno vojaštvo in družba*, ur. Anton Bebler, 45-58. Ljubljana: FDV.
4. Bukovnik, Anton. 2006. *Slovenija: Koraki v samostojnost : pregled dogodkov 1980-1992*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
5. Drnovšek, Janez. 1996. *Moja resnica: Jugoslavija 1989 – Slovenija 1991*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
6. *International Military and Defense Encyclopedia*. 1993. Washington - New York: Brassey's (US), Inc.
7. *Vojna enciklopedija*. 1974. Beograd: Redakcija vojne enciklopedije.
8. Guštin, Damijan. 2002. Vojaškopolično dogajanje v jugoslovanski krizi in osamosvojitve Slovenije. V *Slovenska osamosvojitve 1991: Pričevanja in analize*, ur. Jurij Perovšek, 191–214. Ljubljana: Državni zbor Republike Slovenije.
9. Heidelberger Institut für Internationale Konfliktforschung. 2011a. *Methodological approach* Dostopno prek: <http://www.hiik.de/en/methodik/index.html> (29. marec 2011)
10. --- 2011b. *Methodological approach up to 2002*. Dostopno prek: http://www.hiik.de/en/methodik/methodik_bis_2002.html (29. marec 2011)
11. Janša, Janez. 1992. *Premiki: nastajanje in obramba slovenske države 1988-1992*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
12. Jelušič, Ljubica. 1997. *Legitimnost sodobnega vojaštva*. Ljubljana: FDV.
13. Kolšek, Konrad. 2001. *Spomini na začetek oboroženega spopada v Jugoslaviji 1991*. Maribor: Obzorja.

14. Krajnc, Viktor. 2000. Pričevanje o dogodkih leta 1990. V *Vojnozgodovinski zbornik* 5, ur. Janez J. Švajncer, 109–111. Logatec: Vojni muzej.
15. --- 2007. *Naše korenine, Leto 1991 – čas osamosvajanja, groženj in vojne*. Ljubljana: Defensor.
16. Mamula, Branko. 2000. *Slučaj Jugoslavija*. Podgorica: CID.
17. Mikulič, Albin. 2005. *Uporniki z razlogom*. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo RS, Slovenska vojska, PDRIU - Vojaški muzej.
18. *Vojni leksikon*. 1981. Beograd: VIZ.
19. Repe, Božo. 2002. *Jutri je nov dan, Slovenci in razpad Jugoslavije*. Ljubljana: Modrijan.
20. --- 2004. *VIRI o demokratizaciji in osamosvojitvi Slovenije. Del 3, Osamosvojitvev in mednarodno priznanje*. Ljubljana: Arhivsko društvo Slovenije.
21. Rupel, Dimitrij. 1992. *Skrivnost države*. Ljubljana: Založba Delo - Novice.
22. Špegelj, Martin. 2001. *Sjećanja vojnika*. Zagreb: Znanje.
23. Šuklje, Borut. 2002. Leto 1990 in slovenska osamosvojitvev. V *Slovenska osamosvojitvev 1991: Pričevanja in analize*, ur. Jurij Perovšek, 139–144. Ljubljana: Državni zbor Republike Slovenije.
24. Švajncer, Janez. 2001. *Vojna za Slovenijo*. Revija Slovenska vojska. Praznična številka, maj 2001.
25. TV Slovenija, 1. program. 1999. *Intervju*. Ljubljana, 4. julij.
26. Vodopivec, Peter. 2007. *Od Pohlinove slovnice do samostojne države, Slovenska zgodovina od konca 18. do konca 20. stoletja*. Ljubljana: Modrijan.
27. *Enciklopedija Slovenije, 14. zvezek*. 2000. Ljubljana: Mladinska knjiga.
28. Wallensteen, Peter in Karin Axell. 1994. Conflict Resolution and the End of the Cold War, 1989-93. *Journal of Peace Research* 31 (3): 333–350.
29. Žabkar, Anton. 2003. *Marsova dediščina, Temelji vojaških ved*. Ljubljana: FDV.

Priloga A: Kronološki pregled dogodkov od prvih večstrankarskih demokratičnih volitev v Sloveniji do odhoda zadnjega vojaka JLA iz pristanišča v Kopru

Leto 1990:

8. april – V Sloveniji volijo 160 delegatov v družbenopolitični zbor in zbor občin republiške skupčine ter v prvem krogu predsednika in člane predsedstva RS

22. april – V drugem krogu predsedniških volitev v Sloveniji zmaga Milan Kučan pred kandidatom Demosa Jožetom Pučnikom. Poleg Kučana so v predsedstvo izvoljeni še Matjaž Kmecl, Ivan Oman, Dušan Plut in Ciril Zlobec.

27. april – Na seji Vojnega sveta v Beogradu sprejmejo sklep o razorožitvi TO v vseh jugoslovanskih republikah.

7. maj – V Ljubljani na konstitutivni seji nove skupščine RS za njenega predsednika izvolijo Franceta Bučarja. Demos dobi 126 od skupno 240 poslanskih sedežev.

13. maj – RŠTO Slovenije dobi od načelnika generalaštaba oboroženih sil SFRJ generala Blagoja Ađića tajni ukaz, da mora TO predati svoje orožje v hrambo JLA.

15. maj – Za Janezom Drnovškom postane predsednik predsedstva SFRJ srbski predstavnik Borisav Jović. V svojem prvem govoru zahteva uvedbo izrednih ukrepov zaradi krize v državi. – RŠTO Slovenije izda pisni ukaz nižjim poveljstvo TO o predaji orožja in drugih sredstev slovenske TO v objekte JLA.

16. maj – Skupščina RS izvoli IS, njegov predsednik postane Lojze Peterle.

17. maj – V Sloveniji začnejo občinski štabi TO v skladu z ukazom RŠTO izročati orožje TO v skladišča JLA; ponekod predajo orožja zavrnejo.

18. maj – Slovenski sekretar za ljudsko obrambo Janez Janša prepove nadaljnje predajanje orožja v hrambo JLA, s čimer je za TO rešenega več kot 5000 kosov orožja.

19. maj – Predsedstvo RS ustavi predajanje orožja TO JLA.

26. junij – IS skupščine RS predstavi svoje programske usmeritve (med drugim lastne oborožene sile)

2. julij – Slovenska skupščina sprejme Deklaracijo o suverenosti države Republike Slovenije. Z njo sta določena enoletni rok za sprejem nove republiške ustave in postopek za ugotovitev, kateri zvezni predpisi v Sloveniji ne veljajo več. Hkrati odpokliče slovensko delegacijo iz zveznega zbora skupščine SFRJ.

18. julij – Slovenska milica začne izvajati ukrepe za varnejše hranjenje orožja in opreme (med drugim uporaba tajnih skladišč pri zanesljivih ljudeh na podeželju).

25. julij – Vodstvo slovenske malice izdela variantno zamisel vojaškega posega JLA v Sloveniji. Na podlagi tega dokumenta kasneje potekajo priprave na morebitno obrambo samostojnosti.

23. avgust – Ustanovljena je Specialna enota malice. Tone Krkovič in Vinko Beznik v Kočevju republiškima sekretarjema Janezu Janši in Igorju Bavčarju predstavita osnutek organizacijskega načrta MSNZ.

29. avgust – Slovenski sekretar za notranje zadeve Igor Bavčar izda Odločbo za oblikovanje Manevrske strukture narodne zaščite, Tone Krkovič postane njen načelnik.

25. september – Slovenska milica in enota TO za posebno delovanje uskladita načrte delovanja. Vodstvo milice sprejme načrt za varovanje slovenskih meja.

27. september – Skupščina RS z novimi ustavnimi amadmaji odpravi veljavnost številnih zveznih predpisov v Sloveniji in prevzame tudi odločanje o vojaškem roku in o TO. Samo v primeru zunanjega napada na Jugoslavijo Slovenija še priznava enotnost oboroženih sil SFRJ

28. september – Predsedstvo RS imenuje majorja Janeta Slaparja za v.d. načelnika novega RŠTO.

4. oktober – Skupščina prvič razpravlja o plebiscitu o samostojnosti Slovenije. MSNZ preide v sestavo slovenske TO. Enota JLA v nočnih urah zasede prostore RŠTO na Prežihovi ulici v Ljubljani. Pripravi se načrt za oviranje oziroma preprečevanje premika enot tankovske brigade JLA iz Vrhnike v Ljubljano.

12. oktober – Slovenska skupščina potrdi osnutek nove ustave RS

21. november – Predsedstvo SFRJ razglasi za nelegalne vse nove oborožene enote in njihova poveljstva na območju RS, prepove vpoklice, usposabljanje in preverjanje mobilizacijske in bojne pripravljenosti enot TO ter ponovno zahteva skladiščenje orožja TO v skladiščih JLA.

6. december – Skupščina RS sprejme Zakon o plebiscitu o samostojnosti in neodvisnosti Slovenije. Z njim določi, da bo morebitna odločitev za samostojnost uresničena v pol leta.

12. december – Predsedstvo SFRJ ukaže razformiranje vseh oboroženih formacij v državi, ki niso v sestavi enotnih oboroženih sil in organov za notranje zadeve ali njihova organiziranost ni v skladu z zveznimi predpisi. Oborožitev in opremo morajo predati enotam in ustanovam JLA, ta pa uvede najvišjo stopnjo pripravljenosti.

17. december – V Kočevski Reki je prvič javno postrojena enota TO, in sicer 30. razvojna skupina, iz katere se kot prva vojaška poklicna enota kasneje oblikuje 1. specialna brigada Moris.

23. december – V Sloveniji poteka plebiscit o njeni samostojnosti in neodvisnosti.

26. december – Slovenska skupščina ugotovi, da je na plebiscitu 23. decembra glasovalo 93,2% volivcev; za samostojno in neodvisno Slovenijo se jih je izreklo 88,5%. Republiško vodstvo takoj za tem prestavi program dela za uresničitev plebiscitarnega izida.

december – Slovenske obrambne sile dobijo prvega od treh kontingentov orožja iz tujine.

Leto 1991

11. januar – Skupščina RS izjavi, da ne sprejema in ne bo spoštovala nobenega ukaza ali sklepa predsedstva SFRJ, ki ne bo sprejet s soglasjem.

20. februar – Skupščina RS z Resolucijo o predlogu za sporazumno razdružitev Socialistične federativne republike Jugoslavije zvezno skupščino obvešča o začetku postopka za postopno in sporazumno razdružitev SFRJ na dve ali več suverenih in neodvisnih republik. Nove državne meje bi bile mednarodno priznane državne meje SFRJ ter veljavne medrepubliške meje. S posebnim amandmajem k slovenski ustavi skupščina omogoči vrnitev na zvezno državo prenesenih pravic nazaj na RS, s čimer ta dejansko izstopi iz pravnega reda SFRJ.

8. marec – Slovenska skupščina sprejme ustavni amandma, po katerem vojaški obvezniki iz RS niso več dolžni služiti vojaške obveznosti v JLA.

18. marec – Predsedstvo RS ustanovi Operativno koordinativno telo za primer izrednih razmer za usklajevanje varnostnih in obrambnih priprav ter vodenje in koordiniranje oboroženega boja in civilne obrambe. Vodi ga Igor Bavčar.

24. marec – Končana je večdnevna vseslovenska vojaška vaja TO Premik.

2. april – Slovenija preneha nakazovati carine v zvezni proračun.

6. april – Slovenska skupščina sprejme Zakon o obrambi in zaščiti. Ta ureja organizacijo, pripravljajanje in delovanje obrambnega sistema v primeru ogrožanja svobode, neodvisnosti in ozemeljske celovitosti Slovenije. Veljati začne 14. aprila in predstavlja zakonsko podlago reorganizacije TO.

18. april – Skupščina RS sprejme Zakon o vojaški dolžnosti, ki v prhodnih določbah ureja tudi položaj vojaških obveznikov, ki so bili na dan uveljavitve zakona na služenju vojaškega roka v JLA.

8. maj – Skupščina RS obvesti zvezno skupščino, da bo skladno z Zakonom o plebiscitu najkasneje do 26. julija razglasila samostojnost in da se želi pogajati o začasnem opravljanju nekaterih zveznih funkcij na svojem ozemlju, o pravnem nasledstvu in o prihodnjih oblikah sodelovanja.

13. maj – V Poljčah načelnik RŠTO Janez Slapar poroča predsedstvu RS o ukrepih za prehod TO v bodoče oborožene sile RS ter o pripravljenosti TO na osamosvojitve.

15. maj – V učnih centrih TO v Pekrah in na Igu se začne usposabljanje slovenskih vojaških obveznikov.

17. maj – V Sloveniji se začne mobilizacija nekaterih enot TO.

23. maj – V učnem centru slovenske TO v Pekrah pride do incidenta, ko pripadniki TO odvzamejo prostost dvema pogodbenima častnikoma JLA, enota JLA pa z oklepniki obkoli učni center in zahteva predajo odgovornih za incident.

25. maj – Oklepni transporter JLA v Mariboru med demonstracijami zaradi ravnanja JLA v Pekrah do smrti povozi civilista Josefa Šimčika

26.–27. maj – Po slovenskih regijah so ustanovljene koordinacijske podskupine. Slovenska TO iz mariborske tovarne TAM odpelje štiri še neprevzeta oklepna transportna vozila JLA.

maj – Z novelo Zakona o notranjih zadevah je ustanovljena slovenska Varnostno-informativna služba; SDV preneha obstajati.

1. junij – Enote slovenske TO in obmejne milice začnejo izvajati načrt Kamen - IIIa, ki predvideva, da zasedejo mejne prehode z Italijo, Avstrijo in Madžarsko.

2. junij – Vojaški naborniki na Igu in v Pekrah slovesno zaprisežejo.

5. junij – Skupščina RS sprejme več osamosvojitvenih zakonov z veljavnostjo od 25. junija.

11.–18. junij – Enote JLA začnejo intenzivno usposabljanje in spoznavanje terena na območju mednarodnega mejnega prehoda Holmec.

19. junij – Republiški sekretar za notranje zadeve Igor Bavčar izda Odredbo o izvajanju nalog organov za notranje zadeve ob osamosvojitvi republike Slovenije. Ažurirani so vsi varnostni in obrambni načrti rganov za notranje zadeve. Milica izdela opomnik za delo ob razglasitvi neodvisnosti.

21. junij – Predsedstvo RS razpravlja o pripravljenosti za osamosvojitvev na področju obrambe. Minister za informiranje Jelko Kacin na tiskovni konferenci sporoči, da bo skupščina RS razglasila samostojnost 26. junija 1991 ob 20.30. V dopoldanskih urah piloti JLA z brniškega

letališča odpeljejo 10 vojaških letal tipa Kragulj, ki jih je JLA nekaj let pred odpisala in odstopila slovenski TO. Predsedstvo RS takoj protestira pri zveznem predsedstvu.

22. junij – Z aktiviranjem signala “Klin” je po vsej Sloveniji izvedena mobilizacija 700 aktivnih pripadnikov PEM

24. junij – Skupščina RS z ustavnim amandmajem določi slovensko državno zastavo in grb. Predsednik IS Lojze Peterle sporoči, da so pripravili predloge 13 osamosvojitvenih zakonov, ki jih bo sprejela skupščina RS in bodo začeli veljati 26. junija. Izvedena je 100-odstotna mobilizacija VEM (dodatnih 2000 pripadnikov). Mobilizirane so vse štabne in prištabne enote TO ter enote za varovanje objektov posebnega pomena.

24.–25. junij – JLA koncentrira dodatne sile v neposredni bližini mednarodnih mejnih prehodov.

25. junij – Dan prej kot je bilo napovedano, slovenska skupščina sprejme Temeljno ustavno listino o samostojnosti in neodvisnosti RS, ustavni zakon za njeno izvedbo ter Deklaracijo o neodvisnosti.

26. junij – Na Trgu republike v Ljubljani je na javni prireditvi slovesno razglašena samostojnost Republike Slovenije.

27. junij – Enote JLA sprožijo agresijo na slovensko ozemlje, v prvi vrsti z namenom zavzetja mednarodnih mejnih prehodov s sosednjimi državami.

27. junij–5. julij – Potekajo oboroženi spopadi za zavarovanje samostojnosti RS

7. julij – Podpisana je t.i. Brionska deklaracija med predstavniki Slovenije, Hrvaške, Srbije, zveznih oblasti in diplomatsko misijo ES. Osamosvojitveni procesi so za tri mesece zaustavljeni (moratorij), JLA se umakne v vojašnice. TO se demobilizira in deblokira vojašnice JLA. Nadzor na mejah opravlja slovenska milica, carinske dajatve ostanejo prihodek federacije. Izvajanje sklepov nadzoruje opazovalna misija ES.

10. julij – Kljub bojzni številnih poslancev, da gre pri Brionski deklaraciji za kapitulacijo Slovenije, jo skupščina RS sprejme z več kot dvema tretjinama glasov.

18. julij – Predsedstvo SFRJ sklene v roku treh mesecev v celoti umakniti sile JLA iz RS.

24. julij – V Zagrebu se sestaneta komisiji RS in JLA. Razpravljata o dinamiki umika JLA iz RS in o takojšnjem odpustu slovenskih vojaških nabornikov iz JLA.

2. oktober – Skupščina RS odvzame zveznim organom vse pristojnosti nad RS in sklene, da mora JLA zapustiti slovensko ozemlje najkasneje do 18. oktobra 1991 ter ugotovi, da so z iztekom moratorija prenehale vse obveznosti RS iz Brionske deklaracije in da ni razlogov za njeno podaljšanje.

8. oktober – Opolnoči se izteče moratorij na slovenske osamosvojitvene ukrepe.

26. oktober – Malo čez polnoč zadnji pripadniki JLA z malteškim trajektom Venus prek kopske luke zapustijo slovensko ozemlje.

(Vir: Bukovnik 2006)